

AMAÇ, DERS VE YÖNTEM OLARAK YARATICI DRAMA Ç

ağımızda çocukların bilim ve teknolojiadaki değişim ve gelişimle farklılaşan yaşama uyum sağlaması gerekmektedir. Bu uyum sağlama sürecinde eğitim kurumlarının amaçları ve işlevleri de farklılaşmaktadır. Bilgiyi olduğu gibi alan çocuklar yerine, bilgiyi edinen, edinme yollarını bilen ve onları uygulayabilen, karar verebilen, problem çözebilen, eleştirel düşünebilen kısaca üst düzey düşünme becerilerini edinmiş çocuklar olmaları gerekmektedir.

EĞİTİM, ÖĞRENME, ÖĞRETİM VE EĞİTİM PROGRAMI

Eğitim bireyin davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla istendik ve kasıtlı davranış değişikliği meydana getirme süreci olarak tanımlanmaktadır. Öğrenme ise yaşantı yoluyla nispeten kalıcı izli davranış değişikliğidir. Bu davranış değişikliğinin oluşabilmesi için seçilmiş kontrollü çevrede yapılan planlı öğretme etkinlikleri ise öğretim olarak tanımlanmaktadır. Eğitim, öğrenme ve öğretimin gerçekleşebilmesi için öğretmenlere eğitim programları rehberlik eder. Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımını temel alarak hazırlanan Okul Öncesi Eğitim Programında Türkçe, sanat, müzik, hareket, oyun, fen, matematik, okuma yazmaya hazırlık ve alan gezilerinin yanında drama etkinlikleri de yerini almıştır.

YARATICI DRAMA

Yaratıcı drama, herhangi bir konuyu, doğaçlama, rol oynama gibi tekniklerden yararlanarak, bir grupta ve grup üyelerinin yaşantılarından yola çıkarak canlandırmalar yapmaktır. Yaratıcı drama, çocukların hayal güçlerini kullanmalarına olanak veren ve hayal ettiklerini canlandırarak, gerçek ya da hayal ürünü yaşantılarını süreçte dışa vurmalarını sağlayabilen, öğretmenlerin rehberliğinde gerçekleştirilen bir etkinlik olarak da tanımlayabiliriz. Yaratıcı dramanın öğretmen, grup, mekân ve konu-tema olmak üzere dört temel bileşeni vardır. Öğretmen yaratıcı drama sürecini planlayan, uygulayan ve değerlendiren kişi olarak süreçte yerini alır. Öğretmen hazırladığı yaratıcı drama çalışmalarını yürütebileceği bir grup çocuğa ve onların yaşantılarına, deneyimlerine gereksinim duyar. Bu sürecin gerçekleşebileceği bir ortam gerekir ki bu sınıfla sınırlı değildir. Öğretmen, çocuk ve mekânın süreçte bir arada olmaları gereği, öğretmenin kazanımlarını gerçekleştirmek üzere bir konu-temaya gereksinimi vardır.

YARATICI DRAMANIN ÖNEMİ

Yaratıcı drama sürecinde çocukların her alanda birçok özelliği gelişir. Yaratıcı drama çocukların kendilerini ifade etmeleri ve hayal güçlerinin geliştirmeleri için ortam sunar. Sanatsal, sosyal, bilişsel farkındalık kazandıran yaratıcı drama süreci çocukların konuşmalarının daha akıcı, kendini daha iyi tanımları, öz saygı geliştirmeleri, kendine güven ve kendini disipline etme gibi özellikler kazanmalarına katkı sağlamaktadır. Çocukların gruptaki diğer arkadaşlarıyla işbirliği içerisinde öğrenme, daha planlı düşünme ve düşüncelerini organize etme gibi özelliklerinin gelişimine de yarar sağlar. Bu süreç ayrıca çocukların fiziksel koordinasyonun gelişmesine yardımcı olurken, gerçek hayatta karşılaşılabilecekleri sorunların farkına varmasına ve ahlakî gelişimlerine de olumlu katkılar sunar. Böylece çocukların duygusal olgunlaşmaları yoluyla daha sonraki yaşamlarına da hazırlanmaktadır. Beş altı yaş çocukları daha fazla fiziksel etkinlik ve daha fazla hareket özgürlüğünden hoşlanırlar ve gereksinim duyarlar. Dramatik oyunlar, oynama çocukların gelişiminin içgüdüsel bir parçasıdır. Çocuklar okula başlamadan önce dramatik oyunlar oynarlar ve oynadıkları bu oyunlardaki deneyimleri yoluyla pek çok şeyi öğrenirler. Dramatik oyun dramanın sağladığı temel becerilerin çoğunu kullanan, uygulayan ve geliştiren aktif bir öğrenme aracıdır. Çocuklar dramatik oyunlarda üstlendikleri rollerde, gerçek yaşam deneyimlerine ve yaşadıkları kaygılara bağlı olarak hayali durumlar kurarlar.

YARATICI DRAMANIN BOYUTLARI

Yaratıcı dramanın disiplin, sanat ve yöntem olmak üzere üç boyutu vardır.

Disiplin Olarak Yaratıcı Drama

Yaratıcı drama doğası gereği küçük çocuklar için tüm alanlarını geliştirmek için etkili araçlar (ortamlar) sunar. Yaratıcı drama, başlı başına kendi amaçları, içeriği, öğrenme öğretme süreci ve değerlendirme boyutu olan bir etkinlik alanıdır. Bu boyutuyla, hem diğer disiplinlerin amaçlarına yanıt ararken hem de kendi içeriğine uygun olarak çatışma durumlarını çözmeye çalışır. Etkinlik olarak yaratıcı drama, estetik bir eğitim sürecini de barındırır. Tüm yönleri ile çocuğun gelişimine katkı sağlamak amacıyla, okul öncesi programda yer alan kazanımların ele alınarak drama etkinliklerinin

planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi yaratıcı dramın disiplin boyutu içerisinde değerlendirilebilir.

Sanatta Yaratıcı Drama

Yaratıcı drama sürecinde çocuklar öğrenme sürecinin merkezindedir, kendini sözlü ya da sözsüz olarak ifade edebilir. Çocuklar kendilerini imgesel düşünme gücünü özgürce kullanacağı bir ortamın içinde bulur. Yaratıcı drama etkinliklerinde öğretmen, resim, müzik, heykel, tiyatro, dans-devinim ve yazılı-sözlü edebi sanat ürünlerini dramatik kurgunun başlangıç, çıkış noktası olarak kullanabilir ya da çocukların drama süreci içerisinde veya sonunda kendi sanat ürünlerini oluşturmasını isteyebilir. Böylelikle de çocuklar sosyal ve kültürel yönden gelişmiş olurlar. Resim, müzik, heykel, tiyatro, dans-devinim ve edebi metinler aracılığıyla da çocuklar kendilerine ve çevreye farkındalığı gelişen ve duyarlı, empati becerisi gelişmiş bir birey olur. Çocuklarla yapılan yaratıcı drama çalışmaları başlı başına bir sanat formudur ve programda yer alması gereken bir etkinlik alanıdır. Yaratıcı dramada canlandırmalarda ortaya çıkan sonuçtan daha çok canlandırmaların planlandığı süreç önemlidir. Özellikle çocuklardan bir gösteri çıkarmalarını beklemenin çocuklar üzerinde olumsuz sonuçlara neden olabileceğini vurgulamaktadır. Çünkü gösteriler için çocukların hazırlanma süreci uzun, stresli ve yorucu bir şekilde geçmektedir. Ayrıca gösteriye çıkararak hata yapmaksızın süreci tamamlaması için öğretmen ya da ebeveyn tarafından yapılan zorlamalar, çocuğun kendisinin bireysel olarak yaşadığı baskılar çocuğun kaygısını oldukça artırabilmektedir. Gösteri sırasında yaşanabilecek olumsuz bir durumla ilgili olarak çocukların yaşayabileceği utanç, kaygı ya da ağlama gibi tepkiler de çocuklar üzerinde olumsuz sonuçlar oluşturabilmektedir.

Yöntem Olarak Yaratıcı Drama

Yöntem, genel olarak hedefe ulaşmak için önceden belirlenen ve izlenecek yol olarak tanımlanmaktadır. Öğretim yöntemi iyi seçilirse çocuklar kısa zamanda birçok kazanım elde edebilirler. İyi seçilmiş bir yöntemle çok yönlü öğrenme sağlanabilir. Böylece kazanım ve göstergelerin uygun öğretim yönteminin işe koşulmasıyla gerçekleştirilebileceğini söylemek doğru olur. Yöntem olarak yaratıcı dramayı kullanan öğretmenler yaratıcı dramanın bir konunun çalışılmasında çocukların ilgisini çeken değerli bir araç olduğunu anlar. Öğretmenler yaratıcı dramayı çok farklı şekillerde kullanabilirler. Bazı öğretmenler çocuklarına okudukları öykülerden kendilerinin kısa oyunlar oluşturarak doğaçlamalar yapmalarına izin verebilirler. Yaratıcı drama sürecinde bazı öğretmenler yazılı metinler kullanırken bazı öğretmenler kullanmayabilir. Yaratıcı drama hazırlık, canlandırma ve değerlendirme olmak üzere üç aşamada gerçekleştirilir.

Yaratıcı drama, gelişim alanlarını birbirinden ayırmadan çocukların tüm gelişim alanlarını destekleyebilen zengin bir öğrenme ortamı sunmaktadır. Oyunsu süreçlerden yararlanan ve çocuklara yaşantı kaynaklı öğrenme ortamları sunan yaratıcı drama, okul öncesi eğitimde bir yöntem ve bir etkinlik çeşidi olarak kullanılmaktadır. Çocuğun bedenini, duygularını, düşüncelerini, hayal gücünü ve dilini eş zamanlı olarak kullanmasına olanak sağlayan yaratıcı drama, okul öncesi dönemde çocukların ihtiyaç duydukları tüm gelişim alanlarını desteklemektedir. Ayrıca çocukların severek katıldıkları, süreçte etkin oldukları ve hayal güçlerini destekleyen drama erken çocuklukta doğal bir öğrenme yöntemi olarak gelişim alanlarını desteklemektedir (Baldwin, 2008). Her çocuğun gelişimsel özellikleri farklı olmasına rağmen yaratıcı dramanın gelişim alanlarına olan etkisi, her çocuğun kendi özelliklerine uygun bir şekilde gelişmesi için uygun bir ortam sunmaktadır.

BİLİŞSEL GELİŞİM VE YARATICI DRAMA

Piaget, çocuk ve çevresi arasında oluşan karşılıklı etkileşimin çocuğun düşünme süreçlerini niteliksel olarak değiştirerek çocuğun farklı bilişsel gelişim dönemlerinden geçtiğini ileri sürmüştür. Bu nedenle çocukların erken dönemde dünyayı keşfetme amacıyla karşılaştıkları etkin deneyimlerin onları zihinsel olarak geliştirdiği düşünülmektedir. Vygotsky ise çocuğun bilişsel gelişiminin öğrenme deneyimine destek veren yetişkin ya da akranlarla etkileşimi sayesinde desteklendiğini savunur. Yakınsak gelişim alanı çocuğun tek başına çabasıyla tamamlaması zor olan bir görevi, bir yetişkin ya da kendisinden daha deneyimli bir akran desteğiyle başarması anlamına gelir. Burada Vygotsky çocuğun bilişsel gelişiminde sosyal etkileşimin önemini vurgulamaktadır. Çocukların bilişsel gelişimlerinin desteklenmesi okul öncesi eğitim programının temel hedefleri arasında yer almaktadır. Bu gelişim alanı yaratıcı drama etkinlikleri ile desteklenebilir. Yaratıcı drama etkinliklerinin çocukların düşüncelerini yaşantıya dönüştürebilecekleri ve böylece aktif bir öğrenme ortamı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca drama etkinlikleri sayesinde çocuklar karşılaştıkları problemlere farklı bakış açılarıyla yaklaşmayı öğrenebilmektedirler. Yaratıcı drama etkinliklerinde çocuklar izledikleri ya da gerçekleştirdikleri canlandırmalarda dramatik bir anı-çatışmayı kendi birikimlerinden yola çıkarak çözmeye çalışır. Böylece çocuklar problem çözme becerilerini geliştirirler. Okul öncesi eğitim programının temel özellikleri arasında çocuklarda yaratıcılığın geliştirilmesi önemsenmektedir. Bu nedenle çocukların öğrenme ihtiyaçlarına ve öğrenme stillerine uygun öğrenme ortamlarında çocukların kendilerini farklı yollarla ve özgün bir şekilde ifade etmelerine olanak verilmesi gerekmektedir. Yaratıcı drama etkinlikleri çocukların var olan hayal güçlerini destekleyen ve onların yaratıcılıklarını geliştiren bir süreçtir. Bir öğrenme ve öğretme yöntemi olarak yaratıcı drama, farklı öğrenme stillerine sahip çocuklara farklı duygulardan ulaşarak farklı zekâ alanlarına hitap eder ve bu zekâ alanlarını geliştirir. Bu durumda yaratıcı dramanın çoklu zekâ kuramına uygun bir öğrenme yöntemi olduğu görülmektedir.

SOSYAL DUYGUSAL GELİŞİM VE YARATICI DRAMA

Okul öncesi eğitimin temel ilkeleri arasında çocukların sevgi, saygı, hoşgörü, işbirliği, sorumluluk, yardımlaşma ve paylaşma gibi duygu ve davranışlarını geliştirmek ; kendilerinin ve başkalarının duygularını fark etmesini sağlayarak çocukların sosyal ve duygusal gelişimini desteklemek yer almaktadır. Bandura, insanların sosyal ortamlar içerisinde başkalarının davranışlarını gözleyerek daha hızlı öğrendiklerini savunmaktadır. Yaşamdaki birçok farklı sosyal rolü yaratıcı drama sürecinde çocuk, bu rollerle karşılaşmadan önce oyunsu süreçlerde ve rol oynayarak deneyimleme fırsatı bulur. Böylece çocuklar gelecekteki toplumsal rollerle öğrenme süreçlerinde tanışırlar. Erikson, erken çocukluk döneminde çocukların “girişimciliğe karşı suçluluk duygusu” çatışmasını taşıdıklarını ifade etmektedir. Bu dönemde çocuklar yeni görevleri başarmaya, akranları ile etkileşime girmeye ve ebeveynlerinin desteği ile dünyayı keşfetmeye eğilimli olduklarını öne sürmektedir. Yaratıcı drama sayesinde çocuklar gittikçe daha bağımsız hareket edebilen, kendi kararlarını alan ve daha yaratıcı düşünen bireyler olarak gelişirler. Okul öncesi dönem boyunca çocukların duyguların nedenleri, sonuçları ve davranışsal ipuçları hakkındaki anlayışları da gelişmektedir. Yaratıcı drama süreçleri duyguların ifade edilmesine olanak sağladığından çocukların duyguların farkına varmalarına ve duygusal gerilimin hafifletilmesine yardımcı olur. Ayrıca yaratıcı drama etkinliklerinde rol oynayan çocuklar, başkalarının duygu ve düşüncelerini anlamaya ve başkalarının bakış açısını hissetmeye başlayarak empati geliştirir. Temel öğeleri arasında grup ve grubu oluşturanların yaşantıları yer alan yaratıcı drama, çocuklara doğal bir sosyal ortam sunar. Yaratıcı dramanın sunmuş olduğu oyunsu ve “-

mış gibi” süreçlerde çocuklar diğer çocuklarla birlikte canlandırmalar yaparken birbirlerini dinleme, anlaşma ve işbirliği yapma gibi sosyal becerilere doğal olarak ihtiyaç duyarlar. Çocuklara sağladığı sosyal ortam ve sosyal becerileri kullanma gerekliliği sayesinde yaratıcı drama çocukların sosyal-duygusal gelişimini doğrudan etkilemektedir.

DİL GELİŞİMİ VE YARATICI DRAMA

Çocukların doğal olarak gelişme eğiliminde olan dil becerilerinin okul öncesi dönemde desteklenmesi önemlidir. Diğer insanlarla etkileşime geçmek isteyen çocuklar dili öğrenmeye heveslidirler.

Ülkemizdeki okul öncesi eğitimin temel amaçları arasında “çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmaları” yer alırken temel ilkeleri arasında bu dönemde verilen tüm eğitimlerin oyun temelinde olması gerekliliği vurgulanmaktadır. Zenginleştirilmiş dil ortamları okul öncesi çocukların dil edinmeleri ve dili yaratıcı bir şekilde kullanmaları için çok önemlidir (Güven & Bal, 2000). Okul öncesi eğitim programında yer alan Türkçe etkinliklerinin dışında oyunsu süreçleri içerisinde barındıran drama etkinlikleri de çocukların dil kullanımını artıran ve dil gelişimlerini destekleyen etkinlikler arasındadır. Yaratıcı dramanın temel amaçlarından birisi de çocukların iletişim becerilerini geliştirmektir. Bu amaç doğrultusunda çocuklar yaratıcı drama süreçlerinde konuşma, düşünme, anlatma ve başkalarıyla iletişim kurma becerilerini kazanır. Yaratıcı drama çocukların ihtiyaç duydukları sözel becerileri geliştirmeleri için uygun bir ortam sağlar. Yaratıcı drama sürecinde gerçekleştirilen tüm canlandırmalarda katılımcılar duygu ve düşüncelerini paylaşır. Böylece yaratıcı drama etkinlikleri kendi doğasında dil becerilerinin kullanımını barındırdığı için dil gelişimine doğrudan katkı sağlamaktadır. Okul öncesi eğitim programında bir etkinlik çeşidi olarak yer bulan drama etkinlikleri hazırlık-ısınma, canlandırma ve değerlendirme aşamalarından oluşmaktadır. Her aşamada çocuklar sözel ve sözel olmayan iletişim yöntemleriyle kendilerini ifade ederler. Çocuklar yaratıcı drama içerisinde plân yaparken, dramatik gerilimleri çözerken, role girerken, canlandırma yaparken ve grup içi etkileşimlerinde dili etkin bir biçimde kullanır

MOTOR GELİŞİM VE YARATICI DRAMA

Okul öncesi dönemde çocuklar, gelecek yaşamları boyunca olabilecekleri en hareketli ve en etkin dönemi yaşarlar. Hem kaba motor becerilerinde hem de ince motor becerilerinde kayda değer gelişim gösterirler. MEB (2013), okul öncesi eğitim programında motor gelişimle ilgili belirlemiş olduğu kazanımlarla bu dönemde çocukların yer değiştirme, denge, nesne kontrolü gerektiren, küçük kas kullanımını gerektiren hareketler yapmalarını ve müzik-ritim eşliğinde hareket etmelerini kazandırmayı amaçlamaktadır. Çocuğun tamamen bedensel olarak etkin olduğu oyunsu süreçleri barındıran yaratıcı drama etkinliklerinin çocukların motor gelişimlerini olumlu yönde etkilediği düşünülmektedir. Drama kelime kökeni olarak içinde eylem olan her türlü etkinliği içermektedir. Yaratıcı drama yapısı gereği oyunsu nitelikleri içinde barındırması nedeniyle çocukların doğal ihtiyacı ve onlar için en uygun öğrenme yöntemi olan oyunun taşıdığı tüm işlevleri de yerine getirebilir. Çocuklar oyun veya dramatik oyunlarda hareket etme, eyleme geçme isteği taşır. Yaratıcı drama etkinlikleriyle çocuklar hem fiziksel hem de zihinsel olarak aktiftirler ve hareket ederek birbirleriyle farklı etkileşimler içerisinde öğrenme fırsatı bulurlar.

ÖZ BAKIM BECERİLERİ VE YARATICI DRAMA

Okul öncesi dönemde çocuklara kazandırılması gereken bir beceri olan öz bakım becerileri çocukların bedenleriyle ilgili temizlik kurallarını uygulamaları, giyinme ile ilgili işleri yapmaları, yaşam alanlarında gerekli düzenlemeler yapmaları, yeterli ve dengeli beslenmeleri, günlük yaşam becerileri için gerekli araç-gereci kullanmaları ve kendilerini tehlikelerden ve kazalardan korumaları gibi kazanımları içermektedir. Yaratıcı drama sayesinde çocuklar etkileşim yoluyla öğrenme deneyimleri edinirler. Hem arkadaşları hem de öğretmeni ile sözel veya bedensel etkileşim içerisindeki çocuk arkadaşlarından ya da öğretmeninden birçok kavram, konu ve kural öğrenebilir. Bu açıdan ele alındığında yaratıcı drama etkinliklerinde konu olarak ele alınabilen öz bakım becerileri çocuğa bu yöntemle doğal olarak kazandırılabilir.

ÇOCUK, OYUN ve YARATICI DRAMA İLİŞKİSİ GİRİŞ

Oyunlar; çoğu zaman kendiliğinden ortaya çıkan, bir amacı olan ya da olmayan, kurallı ya da kualsız, isteğe bağlı gerçekleştirilebilen, tüm gelişim alanlarını destekleyen yapısı dolayısıyla en etkin öğrenme sürecidir. Oyun oynamanın yaşı yoktur ve hem çocukların hem de yetişkinlerin haz duyduğu bir ihtiyaçtır. Tüm beden hareket içinde olduğu ve oynayanın ne yaptığının farkında olduğu bir süreçtir.

ÇOCUK ve OYUN

Çocuk için oyun en doğal öğrenme ortamını sunmaktadır. Çocuğun kendini ifade ettiği, ilgi ve yeteneklerini fark ettiği, yaratıcılığını ve potansiyelini kullanabildiği, tüm gelişim alanlarını destekleyen önemli bir fırsattır. Bu alanda yapılan çalışmalar, oyun oynamanın çocuğun gelişiminde ve karakterinin şekillenmesinde önemli rol oynadığını göstermektedir.

Oyunun Çocuğun Gelişimine Katkıları

Oyunun gücü çocuğun gelişim alanlarına sağladığı katkılardan gelir. Bu katkıları şu şekilde sıralayabiliriz:

Motor gelişiminde oyunun katkıları:Çocuklar oynarken çok çeşitli fiziksel hareketler yaparlar.

Atlama, itme, çekme, sıçrama, koşma, taşıma, denge, güç, dayanıklılık, esneklik gerektiren büyük motor ve kesme, tutma, sıkma, takma, bağlama, sökme, yapıştırma, dikme gibi küçük motor hareketler yaparlar. Bütün bu hareketler çocuğun fiziksel gelişimini destekler ve oyunlarda sıklıkla tekrar edilir.

Dil gelişimi ve dil becerilerinde oyunun katkıları: Çocuklar oyunda dili, soru sormak, cevap vermek, komut vermek, sıralamak, tahminde bulunmak, sözlü ifade edilenleri anlamak, bilgileri birbirine aktarmak, nesnelere, araç ve gereçlerin adlarını, işlevlerini ve kullanımlarını öğrenmek gibi amaçlar için kullanırlar. Çocuk, grupla oynanan oyunlarda diğer çocuklarla daha fazla etkileşim içerisinde olduğundan bu tür oyunların çocuğun dil gelişimine katkısı fazladır.

Zihinsel gelişim ve öğrenmede oyunun katkıları: Çocuk oyun yoluyla düşünme ve keşfetmeyi öğrenir, becerilerini geliştirir, çevresiyle iletişim kurar, karar verir, uygular ve özgüven geliştirir. Zengin ve kaliteli oyun deneyimleri çocuklarda bilişsel seviyede esnekliği destekleyerek, problemlerle tekrar tekrar uğraşarak ve yeni problemler üreterek problem çözme becerisini ve yakınsak düşünme becerisini geliştirmektedir.

Sosyo-duygusal gelişimde oyunun katkıları: Çocuklar küçük yaşlardan itibaren oyun yoluyla dünyayı keşfeder, tek başına ayakta durabilmek için tecrübe kazanır, iletişim kurar, sınırlarını öğrenir, denemeler yapar, düşünür, sorgular, deneyimler kazanarak yetişkinliğe hazırlanırlar. İnsanların birbirleriyle kurdukları ilişkileri gözlemler, kendi yaşantısına aktarır ve sosyalleşir. Duygularını ifade eder, endişelerini kontrol altına alır, korkularından kurtulur. Çeşitli fikirler geliştirir ve bunları uygun bir şekilde ifade eder. Deneyimledikçe öğrendikleri pekişir, akranları ile bir arada olmanın keyfini yaşar, onlarla geçinmenin yollarını keşfeder.

Öz bakım becerilerinde oyunun katkıları: Öz bakım becerilerinin çocukların öz saygılarının gelişiminde önemi yadsınamaz. Çocuğun kendine güveni, akran kabulü gibi faktörlerle kendine bakabilmesi arasındaki bağları görmek gerekmektedir.

Oyun ve Yaratıcılık

Yaratıcılık her yerde ortaya çıkabilir. Çocukların oyunlarında, çevrelerini kendilerine göre yorumlamalarında her yerde yaratıcılığı görebiliriz. Çocuklar, oyunlarında esnek ve özgür davranışlarıyla hayal güçlerini istedikleri şekilde kullanmakta ve dolayısıyla daha yaratıcı düşünebilmektedirler. Oyun ortamı sürekli yarattıkları ortam olarak karşımıza çıkmaktadır. Konuşmalarında; boya, eliş ve tasarımı içeren sanat etkinliklerinde; müzik, dans, drama ve oyun ortamlarında tanık olunabilir. Hayali oyunlar, çocuğun deneyimlerini düzene koyan ve düşüncelerini geliştiren yaratıcılığını özgürce yaşadığı ortamlar sunar. Yetişkinler, ister okulda ister evde yaratıcılığı geliştiren etkinlikler ve oyunlar ile çocuğun gelişimine katkı sağlayabilirler.

Oyunun Özellikleri

Oyunun özgürlük, öyleymiş gibi olma, ikili değer, kendine özgülük, şimdiki zaman, katılım, hareket, eğlence ve haz, süreç bakımından bir öneme sahip olma ve kural koyuculuk ya da kendini yönetme olarak sıralanabilecek özellikleri vardır.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE OYUN

Oyun, okul öncesi eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Çocuğa her şey oyun aracılığıyla öğretilir.

Eğitiminde kullanıldığında edinilen bilgiler daha kalıcı olmakta ve yaşama aktarılmaktadır. Ülkemizde uygulanan okul öncesi eğitim programı 2013 yılında revize edilmiş ve oyun daha kapsamlı olarak yer almıştır. Eğitim programlarında oyuna verilen önemin yıllar geçtikçe arttığı ve temel öğrenme aracı olarak kabul edildiği görülmektedir. Bu sebeple çocuğun gelişimi ve eğitiminde bu denli büyük öneme sahip olan oyunun erken çocukluk dönemine yönelik eğitim programlarının vazgeçilmez bir parçası olduğu söylenebilir. Okul öncesi eğitimcilerinin de çocukların oyun oynaması için fırsat sağlaması ve eğitim faaliyetlerinde oyun temelli etkinliklere yer verilmesi gerekmektedir.

Oyun Kuramları

Erken çocukluk dönemi bütünüyle düşünüldüğünde çocuğu oyundan bağımsız düşünmek mümkün değildir. Çocukta oyunun işlevi, faydaları gibi konular oyun kuramları ile çeşitli eğitim bilimci, psikolog ve sosyologlar tarafından açıklanmaya çalışılmıştır. Oyun kuramlarını klasik ve modern kuramlar olarak ikiye ayırabiliriz. Klasik oyun kuramları, oyunun neden oynandığına odaklanırken modern oyun kuramları, çocukların oyunlarını nasıl oynadıkları ile ilgilenmişlerdir.

Çocuğun Gelişim Dönemlerine Göre Oyunun Aşamaları

Etnografik çalışmalar, tüm toplumlarda çocukların oyun oynadığını göstermiştir. Ancak çocuk oyunlarının çeşitleri, biçimleri ve çocukların ne kadar oynadıklarının yaşa, cinsiyete, kültürel bağlamlara ve oyun ortamlarının çevresel özelliklerine bağlı olarak değiştiği kabul edilmektedir. Parten, çocukların oyun ortamındaki sosyalleşme davranışlarını incelemiş ve 2-6 yaşlar arasındaki çocukların oyun davranışlarını altı aşamada sınıflandırmıştır:

1-Amaçsız oyun: Çocuklar hiçbir şey yapmaksızın oturur ya da ayakta durur. Hiç kimse ile oynamaz, hiçbir oyuna dâhil olmaz.

2-Oyunu izleme(gözlemci-pasif oyun): Çocuklar diğer çocukların ne yaptığını, ne ile oynadığını gözlemler, iletişime katılır ancak eyleme katılmazlar.

3-Yalnız oyun(tek başına oynanan-izole oyun): Bu oyunlarda çocukların tek başına oyun oynadıkları görülür. Diğer çocuklardan ayrıdır. Fiziksel olarak birbirlerine yakın olmalarına rağmen diğerleriyle ilişkili değildir.

4-Paralel oyun: Bu oyunlarda çocuklar aynı ortamda, aynı tür oyuncaklarla birbirlerinden bağımsız oyun oynar. Yanında diğer kişiler olmasına rağmen bazı objelerle yalnız başına oynarlar.

5-Birlikte(ilişkili) oyun: Çocuklar diğer çocuklarla etkileşim içindedir. Birbirlerine soru sorar, materyal paylaşır, oyunun kesin kuralları yoktur. Oyun bir amaca göre organize edilmez, işbirliği yoktur.

6- Kooperatif (işbirlikçi) oyun: Bu oyunlarda çocuklar, oyuna başlamadan önce kuralları beraber oluşturur ve oyunu bu kurallara göre oynarlar. Her grupta herkesin bir rolü vardır.

Piaget oyunları alıştırma, sembolik ve kurallı oyunlar olarak sınıflamıştır ki bu sınıflamada özellikle bilişsel gelişimde sembolik oyunun önemini vurgulaması göze çarpmaktadır.

1-Alıştırma oyunları: Altı ay ile iki yaş arasındaki dönemde görülür. Dokundukları ve ellerine aldıkları nesnelere farklı şekillerde hareket ettirerek ve denemeler yaparak keşifler yaparlar.

2-Sembolik oyunlar: İki ile on iki yaş arasındaki dönemde görülür. Bu dönemde çocuklar, gerçek yaşamda karşılaştıkları durumları oyunlarına yansıtırlar. Çeşitli rollere giren çocuklar, dilini aktif olarak kullanırken nesnelere de farklı amaçlarla kullanabilir.

3- Kurallı oyunlar: Ortalama on iki yaş sonrasında görülür. Çocuklar oyunlarını belli kurallara uymak zorunda olduklarını bilerek oynarlar.

Smilansky oyun gelişim modeli

Oyuna ilişkin bir başka sınıflandırma yapan Smilansky ise Piaget'nin oyun evrelerini daha da genişleterek oyunu gelişimsel olarak dört döneme ayırmıştır. Smilansky'nin oyun gelişim modelinde farklı ve ardışık dört oyun döneminden bahsedilmektedir.

Bunlar:

1- İşlevsel oyun: Çocuğun motor becerilerini kullanmasını sağlayacak basit kas etkinlikleri içeren, kendisinin ve içerdiği materyallerin belli bir amaç taşımadığı oyun türüdür.

2- Yapı-inşa oyunu: Çocuğu yaratıcı etkinlikle ve dolayısı ile yaratmanın keşfiyle tanıştırır. Bu oyun türünde çocuk, yapı malzemelerini kullanarak özgün ürünler tasarlarlar ve başladığı işi başarıyla tamamlama duygusunu yaşar.

3- Dramatik (sembolik) oyun: Çocuğun kendi dünyasını keşfettiği, çevresindekilerin hareket ve karakter özelliklerini taklit ettiği serbest bir oyundur. Çocuklar hayal ettiklerini canlandırmaya çalışır ve canlandırma için uygun materyaller seçip kullanırlar. Çocuklar yaratıcılıklarını, fiziksel yeteneklerini ve sosyal farkındalıklarını özgürce ortaya çıkarır.

4- Kurallı oyunlar: Çocuklar önceden belirlenmiş kurallar içerisinde, sınırları bilerek ve sorumluluk üstlenerek oynarlar. Oyuna başlamadan önce kurallar üzerinde uzlaşır, diğer çocuklara uyum sağlar ve sosyal anlaşma yaparlar.

Dramatik Oyun

Dramatik oyunlar, çocukların keşfettikleri ve çevresindeki tüm karakterleri ve hareketleri daha çok taklit ettikleri özgür bir ortamda oynadıkları oyunlar olarak tanımlanmaktadır. Herhangi bir

yapılandırmanın olmadığı bu oyunlarda çocuklar rol oynama ve doğaçlamayı kullanırlar. Gündelik yaşantıları daha çok canlandırdıkları bu oyunlara en iyi örnek evcilik oyunlarıdır. Çocuklar bu oyunlarda yetişkinin yönlendirmesi olmadan farklı rolleri paylaşırlar ve öykünmeye dayalı olarak canlandırırılar. Oyunlarında aile bireylerinin rollerini aynen oynarlar, gözlemlendiğinde onlar gibi konuştukları, onlar gibi davranmaya çalıştıkları görülebilir. Oyuncaklarını, çeşitli nesnelere, kuklaları, aksesuarları oyunlarında kullanırlar. Onlarla konuşabilir, yaşadıklarını anlatabilir, soru sorabilirler ve çeşitli olayları canlandırabilirler. Çocukların oynadığı oyunların çoğu dramatik niteliktedir. Bu oyunlarda dramada olduğu gibi rol oynama ve doğaçlama, konu, yaşantı gibi özellikler olmasına rağmen canlandırmaların taklide dayalı olması drama ile olan farkını ortaya çıkarır. Ancak tüm bu benzer özellikleri ile dramatik oyun, çocuğu dramaya hazırlayan bir yapıya sahiptir.

OYUN ve YARATICI DRAMA İLİŞKİSİ

Yaratıcı dramanın temelinde oyun yer alır ve çocuklar, okul öncesi dönemde oyuna benzediğinden dramayı oyun olarak düşünmektedirler. Oyun çocuğa yönelik öğrenme, deneyim kazanma, yaratma, iletişim kurma ve yetişkinliğe hazırlanma aracı; sıkıntılardan kurtulma, duyguları ifade etme yolu; çocuğu eğlendiren, haz ve mutluluk kaynağıdır ve çocuğun bütün gelişim alanlarını destekleyen faaliyetlerin tümüdür (Poyraz, 2017). Yaratıcı drama ise herhangi bir konuyu, rol oynama ve doğaçlama gibi tekniklerden yararlanarak bir grupta ve grubun yaşantılarından yola çıkarak yapılan canlandırmalardır. Bu süreçte oyunun genel özelliklerinden yararlanır. Süreci planlayan bir lider eşliğinde çalışma gerçekleştirilir (Adıgüzel, 2007). Kısaca canlandırma olarak tanımlayabileceğimiz yaratıcı dramanın temelinde oyun vardır. Özellikle bireyin grup içinde kendini rahat ve güvenli hissetmesi için ısınma çalışmaları içinde oyunlardan yararlanır. Çocukların genelde üç yaşa kadar olan dönemde alıştırmaya dayalı yürüme, koşma, sıçrama, hoplama, sekme gibi harekete dayalı oyunları, yaratıcı drama çalışmalarında giriş niteliğindeki ısınma çalışmaları içinde kullanılmaktadır. Oynanan oyunlar ile iletişime açık bir ortam yaratılır ki bu da “Dramada yanlış yaparım” korkusunu ortadan kaldırır. Çocuk, oyun ve yaratıcı drama sırasında kendini tüm benliğiyle konuya ya da içinde olduğu etkinliğe verir. Oyun ve yaratıcı drama sayesinde benmerkezci düşüncelerden uzaklaşır. Çocuğu dramatik oyun merkezinde aile bireylerinin rollerini oynarken gözlemleyebilirsiniz. Oyunda girdiği rollerle gerçek yaşamdaki rollerine hazırlanırlar. İşte bu tür “-miş gibi” davranmaya dayalı oyun ile rol oynama ve doğaçlama tekniğine dayanan yaratıcı drama arasında yakın bir benzerlik vardır. Yaratıcı drama, bir yönüyle dramatik oyunların genişlemesi biçimiyle başlamaktadır. Dramatik oyun yaratıcı drama ile benzer özellikler gösterir ancak farklı kavramlardır. Her ikisi de çocuklar arası iletişim, etkileşim ve imgeleme dayalıdır. Daha önceden hazırlanmış bir metin yoktur. Çocuklar çeşitli rolleri paylaşırlar, bir yetişkinin müdahalesi olmadan bu rolleri istedikleri gibi oynayarak oyunu sürdürürler. Bunu yaparken çevrelerinde keşfettikleri tüm karakterleri özgür bir ortamda taklit ederek oynarlar. Bu özellikler yaratıcı dramada da olmasına rağmen yakın çevrenin aynen taklit edilmesi söz konusu değildir.

Oyun ve Yaratıcı Drama Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar

Oyunların belli bir amacının olmaması, tek başına da oynanabilirliği, sonuç odaklı olması, rekabet duygusu üzerine kurulu olması, süreçte bir yetişkinin yönlendirmesine ihtiyaç duyulmaması, estetik kaygıdan çok enerji boşalımı ve eğlenmenin olması, uyulmadığında oyun dışı bırakabilecek kuralların olması ve oyunun sonunda değerlendirme yapmanın olmaması yaratıcı dramadan farkları olarak göze çarpmaktadır.

DRAMA VE DRAMAYA İLİŞKİN BAZI KAVRAMLAR

Okul öncesi dönemden başlayarak gerçekleşen öğrenmeler, öykümler ve taklitlerden beslenir. Bir çocuğun gerçek dünyada olan bitene ilişkin algıladığı ve ilgisini çeken şeylere yönelik yapmış olduğu taklitte, gelecek yaşamında değerli bir yer kaplar. Çocuğun ilk sözcüklerini çıkarma evresinde çevresinde görmüş olduğu hayvanların sesini ve hareketlerini taklit etme çabası, bu gözlemlerinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Yaratıcı drama alanını ve çalışmalarını anlamak için yaratıcı drama alanı ile ilişkili olabilecek kavramları bilmek, anlamak ve öğrenmek gerekmektedir. Bu kavramların aralarında yer alan ilişkiler drama çalışmalarını yapılandırırken, uygularken ve değerlendirirken göz önünde bulundurulmalıdır. Bu ünite ele alınan kavramların dışında yaratıcı drama ile ilişkilendirilebilecek başka kavramlar da bulunmaktadır.

Dram / Drama

Dram ve drama sözcüklerinin Türkçe sözlük tanımları incelendiğinde çoğunlukla birbirlerini karşıladıkları görülmektedir. Bununla beraber “drama” sözcüğünün bir alan, disiplin ya da meslek ile doğrudan ilişkili bir sözcük olduğu ifade edilebilir. Bu nedenle iki sözcüğün birbirinden ayrıştığı bu noktaları da göz önünde tutmak gerekir.

Dram

Türkçe sözlükte hem sahnede oynanmak üzere yazılmış, konuşmalar ve devinimlerle gelişen, karşıt oluşların çatışmasıyla sonuçlanan oyun, yapıt hem de mecazî anlamda da acıklı olay olarak; drama ise tiyatro yazını, oyun yazma sanatı (Püsküllüoğlu, 2004) olarak tanımlanmaktadır. Drama sözcüğünün kökü Yunanca "dran"dır. Dran demek, çekmek, yapmak, etmek, eylemek anlamlarında kullanılır (Lehmann, 1986, s.255'ten akt. San,1990.) Dram ve drama tanımlarının devinim, hareket, eylem gibi kavramlarla ilişkili olduğu görülmektedir. Dramatik İnsanın insanla, doğayla, kendisiyle ya da herhangi bir cansız varlıkla girdiği etkileşimler, kimi zaman karşıtlıklar, çözülmesi gereken problem durumları ya da tek bir doğru ile ifade edilemeyecek gerilimler dramatik olarak tanımlanabilir. İşte bu merak, heyecan, çatışma, bilinmezlik gibi olgular dramatik kavramı ile ilişkilidir. Dramatik, içinde çatışma ve eylem gibi iki önemli öğeyi gerektirir ve yaratıcı drama alanındaki bir katılımcının eylemi canlandıracağı bir rol içerisinde ortaya çıkar. Bu katılımcı rolünü oynarken kendini başkasının yerine koyar ve o insanmış gibi çoğunluğu benzetmelere dayalı eylemleri ile canlandırmalarda bulunur. İnsan yaşadığı ilişkilerde çeşitli seçimleri yapmak, çatışmalar yaşamak durumundadır. Dramatik, insanda içsel bir yaşantının olması durumudur (Adıgüzel, 2018).

Dramatik Oyun

Okul öncesi dönemde gerçekleştirilen taklide dayalı oyunlar, çocukların çevrelerini taklit ettikleri ve bu taklitler yolu ile yeni öğrenmeler gerçekleştirdikleri oyunlardır. Bu oyunlar dramatik oyunlar olarak adlandırılır. En bilindik dramatik oyunlar evcilik oyunları olarak karşımıza çıkar. Dramatik oyunlar; özgür bir ortamda oynanan, kuralların olmadığı ama süreç ilerlerken kural konulabilen, taklide dayalı ve gerçek yaşama ilişkin çıkarımlarda bulunabileceğimiz ipuçlarının olduğu oyunlardır. Bir çocuğun gerçek yaşama ilişkin gözlemlerini ve deneyimlerini ortaya koyduğu dramatik oyunlar, çocukların “-miş gibi” yaparak rol üstlendiği oyunlardır. Dramatik oyunlar yolu ile çocukların sözel ifade becerilerinin geliştiği söylenebilir. Oyun içerisinde kurgusal olarak yaşanan problem durumlarına ilişkin geliştirdikleri çözümler sosyal açıdan çocuğun gelişimine katkı sunar.

Dramatizasyon

Dramatizasyon, özellikle okul öncesi dönemde gerçekleştirilen canlandırmalarda sık kullanılan bir drama tekniğidir. Yaratıcı drama çalışmaları ile karıştırılan bir kavram olarak bilinmektedir. Günümüzde oyuna koyma, oyunlaştırma veya bir durumu gerçekte olduğundan daha heyecan verici ya da kötü göstermek olarak açıklanabilecek olan dramatizasyon, daha çok yazılı bir metne dayalı olarak bir konunun, öykünün, masalın ya da bir durumun canlandırılmasıdır. Drama çalışmalarının diğer tekniklerinin aksine öğretmen/ yaratıcı drama eğitmeni dramatizasyonda çok daha aktif, yönlendirici ve belirleyicidir (Adıgüzel, 2018).

Dramaturgi/ Dramaturg

Dramaturgi; bir metnin sahnelenmek amacıyla seçilmesinden sahneye aktarımına kadar izlenen metnin seçilmesi, çözümlenmesi, günün koşullarına ters düşen bölümlerine dikkat çekilerek gerekiyorsa yorum doğrultusunda düzenlenmesi, belirlenen yorumdan sapılan noktalara nesnel biçimde müdahale edilmesini kapsayan bir süreçler bütünüdür. Metin üzerinde yapılan çalışmaların tümüne kuramsal

dramaturgi, oyuncular ile sahne üzerinde yapılan çalışmalara da uygulamalı dramaturgi denir (Adıgüzel, 2018). Dramaturg ise bu çalışmaların tümünü gerçekleştiren araştırmacı sanat insanıdır. Herhangi bir oyun metni öncelikli olarak yazarın anlatmak istediği olgu, tartışmak istediği kavram, oyunun yazıldığı dönem, tarihi ya da coğrafi açıdan değerlendirilme, bu oyunun yazarının yazmış olduğu başka oyunlar var ise onlarla örtüşen ya da ayrılan yerler, çağcıl diğer yazarların oyunları ile olumlu ya da olumsuz görüşleri gibi başlıklarda incelendiğinde klasik/kuramsal dramaturgi çalışmalarının bir bölümü gerçekleştirilmiş olur. Bu çalışmaların yanı sıra uygulamalı dramaturgi çalışmaları ise daha çok sahneye yönelik yapılan çalışmalardır. Uygulamalı dramaturgi, kuramsal dramaturgi yapılmasının ardından oyunun yönetmenine sahnede yapılabilecekler üzerine getirilen öneri ve çalışmaları kapsar.

“-miş gibi yapmak” / Kendiliğindenlik

Yaratıcı drama etkinliklerinde herhangi bir rol oynanıldığında “- mış gibi yapmak” eyleminden yararlanır. “- mış gibi yapmak” ; drama çalışmalarında yapılan canlandırmaların ya da üstlenilen rolün gerçek olmadığını, kurgusal bir düzlemde ele alındığını ifade eden bir kavramdır. Bununla beraber oynanılan rolün kendiliğinden ortaya çıkan, gerçeği kadar doğal ve inandırıcı olması gibi bir beklentisi olduğu söylenebilir. Spontanlık (kendiliğindenlik), bireyin dıştan bir dürtü almadan serbest ve bağımsız davranma yeteneği ve buna hazır olma durumudur. Buradaki hedef insana özgü kendiliğindenliği özgür bırakmak ve aynı zamanda insanın bütün yaşam örgüsünü anlamlı bir biçimde buna uyumlu hale getirmektir. Kendiliğindenlik (spontanlık) serbest bırakılır ve yaşamla bütünleştirilirse yaratıcılık ortaya çıkar (Adıgüzel, 2018).

Yaratıcılık

Yaratıcılık, daha önceden ilişki kurulmamış iki şey arasında özgün ve yeni bağ kurma süreci olarak tanımlanabilir. Yaratıcılık, insanın her türlü eyleminde bulunabilecek bir süreçtir. Genel olarak yaratıcılık; daha önceden kurulmamış ilişkiler arasındaki ilişkileri kurabilme, böylece yeni bir düşünce şeması içinde yeni yaşantılar, deneyimler, yeni düşünceler ve yeni ürünler ortaya koyma yetisidir (Landau’dan akt. San,1985).Yaratıcı dramanın temel amaçlarından birisi de yaratıcılığı geliştirmektir. İletişim İletişimin sözlük anlamı incelendiğinde duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması, bildirişim, haberleşme, iletişim gibi bir tanımla karşılaşırız. Bütün bu birlikte ve karşılıklı yaşanan durumlar yaşamın her alanında olduğu gibi eğitim alanında da sürekli olarak dikkate alınması gereken başlıklardır. Yaratıcı drama çalışmalarının temel etkinlikleri arasında iletişim ve etkileşim çalışmaları yer almaktadır.Yaratıcı drama süreçlerindeki tüm canlandırmalar çeşitli duygu ve düşüncelerin katılımcılar arasında paylaşımına dayalıdır. Bu süreçlerde bir ortaklaşma veya karşılıklı etki söz konusudur. Aradaki çatışma ya da çözülecek bir problemin varlığı, iletişimin de devamını sağlar.

YARATICI DRAMANIN ÖZELLİKLERİ

Çağdaş bir öğretim yaklaşımı olması açısından yaratıcı drama farklı öğretim yaklaşımlarıyla benzerliklere ve farklılıklara sahiptir. Bu nedenle yaratıcı dramanın belirgin özelliklerinin bilinmesi önemlidir. Bu özellikler yaratıcı dramanın kendi doğasının daha kolay anlaşılmasını sağlar.

Yaratıcı Drama Bir Grup Etkinliğidir

Yaratıcı drama bir grup etkinliğidir. Yaratıcı drama çalışmalarının gerçekleştirilmesi için bir gruba ihtiyaç vardır. Özellikle çocuklardan oluşan grupların birbirlerine yakın yaş düzeylerinde olmaları önemlidir.

Yaratıcı Drama Katılımcıların Tecrübelerine Dayalıdır ve Katılımcıları Merkeze Alır

Yaratıcı drama grubu oluşturan çocukların deneyimleri üzerinden yapılandırılır. Yaratıcı drama çocuk merkezli bir etkinlik çeşidi ve öğretim yöntemidir. Çocuğun farklı yaşam durumlarını deneyimleyerek öğrenmesini sağlar.

Yaratıcı Drama Canlandırma Odaklıdır. Bu Odaklanma İse “-miş Gibi” Yapmaya, Kurguya, Spontaniteye (Kendiliğindenliğe), Daha Çok Doğaçlamaya ve Rol Almaya Dayalıdır.

Bir yaratıcı drama çalışmasında doğaçlamaya ve rol oynamaya dayalı canlandırma olmalıdır. Yaratıcı drama canlandırmalarda ortaya konulan yaşam deneyimleri üzerine odaklanır. Bu odaklanma sürecinde çocuk “-miş gibi yapma” tekniğinden faydalanabilir. Canlandırma sürecinde kurgusal bir ortam vardır. Çocuk bu ortamda spontan (kendiliğinden) biçimde yer alır.

Yaratıcı Drama Çalışmaları “Şimdi ve Burada” Olgusuyla Gerçekleşir

Yaratıcı drama süreçlerinde çocuklar “şimdi ve burada” ilkesiyle yaşamı deneyimleme şansı bulmalıdır. Çatışma durumlarıyla karşılaşan çocuğun sorunu o anda ve o yerde ele alması gerekmektedir.

Yaratıcı Drama Sonuç Değil, Süreç Odaklı Bir Çalışmadır.

Yaratıcı dramada sonuca değil sürece odaklanılır. Önemli olan çocuğun süreçte deneyim elde etmesidir. Bu deneyimler çocuk için bir kazanımdır. Sonuç odaklı olmak yaratıcı dramayı asıl hedef ve kazanımlarından uzaklaştırabilir. Bu amaçla okul öncesinde gösteri amaçlı çalışmalara yer verilmemelidir.

Yaratıcı Drama Çalışmaları Yaratıcı Drama Alanını Bilen, Yaratıcı Drama Çalışmalarını Planlayan, Uygulayan ve Değerlendiren Bir Eğitmenin veya Dramayı Bilen ve Bir Yöntem Olarak Kullanabilecek Bir Öğretmenin Yönlendirmesiyle Gerçekleştirilir.

Yaratıcı drama çalışmaları gerekli eğitimleri almış bir eğitmen tarafından yürütülebilir. Bazen farklı etkinliklerde (Türkçe etkinliği, fen etkinliği vb.) de öğretmenler yaratıcı dramayı öğrenme yöntemi olarak kullanmaktadır. Bu kullanımın da amaçlarına ulaşabilmesi için öğretmenlerin gerekli eğitimleri almış olmaları gerekir. Yeterliliği olmayan kişiler tarafından yapılan yaratıcı drama çalışmaları çocukların gelişimine zarar verebilir.

Yaratıcı Drama Çalışmaları, Bu Çalışmalara Katılmak İsteyen ve Alanın Gerektirdiği Kuralları Yerine Getiren Herkesle Yürütülür.

Yaratıcı drama çalışmalarına katılmak isteyen herkes katılabilir. Çocukların yaratıcı drama etkinliklerine katılmaları için belirli yeterliklere sahip olmaları gerekmemektedir. Yaratıcı drama çalışmalarına katılımda aranan iki özellik gönüllü katılım ve çalışma kurallarına uymadır. Ancak sınıfta drama etkinliğine katılmak istemeyen bir çocuğu öğretmen zorla etkinliğe katmamalıdır. Çocuk önce izleyerek kendini hazır hissettiğinde etkinliğe katılmalıdır.

Yaratıcı Drama Disiplinler Arası Bir Alandır; Eğitim ve Tiyatro, Yaratıcı Dramanın Doğrudan Yararlandığı İki Önemli Temel Alanı Oluşturur.

Fen bilimlerinden sosyal bilimlere, sanattan spora hemen hemen her alanda yaratıcı drama çalışmaları yapılabilir. Bu açıdan yaratıcı drama disiplinlerarası bir alandır. Özellikle eğitim ve tiyatro alanlarının bilgi birikiminden ve kullanılan tekniklerden yararlanır.

Yaratıcı Drama Tiyatrodan Farklı Bir Anlama Sahiptir. Yaratıcı Drama Tiyatro Yapmak Değildir Ancak Tiyatrodan da Sürekli Beslenen Bir Alandır.

Yaratıcı dramanın tiyatro ile aynı olduğunu düşünmek yanlış bir algıdır. Yaratıcı drama çalışmalarında tiyatronun yöntem ve tekniklerinden yararlanır. Ancak tiyatro çalışmalarında olduğu gibi yazılı bir metne dayalı oyun sergileme amacı bulunmamaktadır.

Yaratıcı Drama Çalışmaları, Alanın Gerektirdiği Özelliklere Sahip Belli Bir Mekânda ya da

Drama Çalışmalarına Uygun Hâle Getirilmiş Diğer Mekânlarda Yapılır.

Yaratıcı drama çalışmaları müzeler, ören yerleri, park ve bahçeler olmak üzere her ortamda gerçekleştirilebilir. Yaratıcı drama çalışmaları okulun ve sınıfın duvarları ile sınırlandırılmaz. Hedef ve kazanımlar doğrultusunda her ortam yaratıcı drama çalışmaları için uygun hale getirilebilir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken durum, drama çalışmalarının yapılacağı ortamın çocukların sağlık ve güvenliğini tehlikeye sokacak bir ortam olmamasıdır.

Yaratıcı Drama, Oyunların Genel Özelliklerinden Yararlanır.

Oyunun kurallar içinde özgürlük, “-miş gibi yapma”, yarışma, çatışma, dramatik anlar, eğlence, gibi özellikleri yaratıcı dramada kullanılan özellikleridir. Yaratıcı drama sürecinin bütün aşamalarında oyundan yararlanılabilir. Dikkat edilmesi gereken nokta ise yaratıcı dramanın sadece oyun oynamak olmadığıdır.

Yaratıcı Drama Aynı Zamanda Bir Mesleğin Adı Olan “Oyunculuk” Yapma Değildir ve Bu Mesleğin Gerektirdiği Kadar Oyunculuk Becerisine Sahip Olma Gibi Bir Ön Koşul Yoktur.

7.maddede de belirtildiği üzere yaratıcı drama çalışmalarına katılmak için oyunculuk niteliklerine sahip olma gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Canlandırma aşamalarında rol oynama ve doğaçlama gibi tekniklerden yararlanılırken temel sahne bilgisi kurallarına uyulması yeterlidir.

Yaratıcı Drama Sadece Isınma ve İletişim – Etkileşim Oyunlarından Oluşmaz, İçinde Mutlaka Dramatik Kurguya Sahip Canlandırma Süreçleri Olmalıdır.

Oyun, yaratıcı dramanın her aşamasında kullanılabilir. Ancak yaratıcı drama demek sadece oyun oynamak demek değildir. Bir çalışmanın yaratıcı drama olabilmesi için dramatik bir kurgunun bulunması gerekir. Çocuk bu kurgu içinde rol oynayarak ya da doğaçlama yaparak canlandırmalar yapar ve yeni deneyimler kazanır.

Yaratıcı Dramanın Bir Öğrenme Yöntemi (Araç) ve Bir Ders (Amaç) Gibi Farklı Kullanım Biçimi veya Boyutları Söz Konusudur.

Yaratıcı drama her etkinliğin içinde kullanılabilir. Bu özelliğinin yanı sıra yaratıcı dramanın kendine ait bilgi birikimi bulunmaktadır. Yaratıcı drama daha sonra çocuklarla drama çalışmaları yapmak isteyen kişiler için aynı zamanda bir derstir.

Yaratıcı Drama Bir Yapılandırmaya Göre, Birbirine Sistemik Bir Biçimde Bağlı Olan Belirli Aşamalara Göre Yürütülür.

Yaratıcı drama çalışmalarında öğretmenin/eğitmenin izlemesi gereken sistemik bir yol vardır. Bu yol üç aşamadan oluşur. Öğretmenin/eğitmenin etkinliğin başında çocukları sürece hazırlamak amacıyla ısınma-hazırlık çalışmaları plânlaması gerekmektedir. Canlandırma aşamasında drama tekniklerini kullanarak çocuklara yeni yaşam deneyimleri sunulmalıdır. Son aşamada ise yaşanan süreç değerlendirilmelidir.

Yaratıcı Drama Psikodrama Gibi Bir İyileştirme, Katılımcının Öznel Yaşantısına Odaklanan Tedavi Amaçlı Çalışmalar Yapmak Değildir. Doğrudan Amaç Olarak Bu Tür Çalışmaları Taşımaz.

Psikodrama, bireylerin psikolojik tedavilerini amaçlayan bir yöntemdir. Doğrudan bu özelliği ile yaratıcı dramadan ayrılmaktadır. Yaratıcı dramanın çocukların ya da katılımcıların psikolojik sorunlarını çözmek gibi bir amacı bulunmamaktadır. Etkili iletişim kuramama, kendini ifade edememe gibi temel iletişim sorunları yaşayan kişiler yaratıcı drama süreçlerinde bir gelişim gösterebilirler. Ancak bu süreç tedavi amaçlı değil, yaratıcı dramanın doğasından kaynaklanan bir sonuçtur.

YARATICI DRAMANIN AMAÇLARI

Yaratıcı drama hem bir ders hem de bir öğretim yöntemi olarak katılımcıların farklı becerilerini geliştirmeyi amaçlar. Bir grup etkinliği olması açısından katılımcıların demokratik tutum geliştirmeleri, etkili iletişim kurabilmeleri gerekmektedir. Diğer taraftan çağdaş bir öğretim yöntemi olarak çocukların yaratıcılık, hayal gücü, işbirliği gibi üst düzey becerilerini geliştirmeyi amaçlar.

Yaratıcılığı ve Hayal Gücünü Geliştirmek

Yaratıcılık ve hayal gücü tüm eğitim sistemlerinde geliştirilmek istenen üst düzey beceriler arasındadır. Yaratıcı drama süreçlerinde özgür bir ortam vardır. Bu ortamda çocukların karşılaştıkları sorunları çözmeleri beklenmektedir. Ancak bu sorun çözme olabildiğince yaratıcı, farklı ve özgün olmalıdır. Bu sayede çocukların doğuştan sahip oldukları yaratıcılık ve hayal gücü becerilerinin gelişimi devam ettirilebilir.

Kendini Tanıma, Gerçekleştirme ve Başkalarıyla İletişim Becerisini Geliştirme.

Etkili iletişim kurabilmek için öncelikle birey kendisinin farkında olmalıdır. Etkileşimli bir süreç olan yaratıcı dramada birey sürekli farklı kişilerle iletişim içerisinde. Bu iletişim sürecinin ve yaratıcı drama çalışmalarının hedeflerine ulaşabilmesi için grubu oluşturan katılımcıların iletişim becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Demokratik Tutum ve Davranış Geliştirme

Grup çalışmalarının etkili olabilmesi için grup üyeleri arasında demokratik bir ortamın kurulması gerekmektedir. Yaratıcı drama çalışmalarında grup dinamiği oluşturulurken diğer taraftan demokratik bir ortam sağlanır. Bu sayede çocuğa demokratik davranışlar kazandırılmaktadır.

Estetik Davranışlar Geliştirme

Yaratıcı drama aynı zamanda bir sanat eğitimidir. Sanat eğitiminin öncelikli amaçlarından birisi estetik davranışlar ve değer kazandırmaktır. Sanatın her dalından etkin bir biçimde yararlanan yaratıcı drama, bireylerin estetik davranışlar kazanmalarını da hedefler.

Eleştirel ve Bağımsız Düşünebilme Becerisini Geliştirme

Yaratıcı drama çalışmalarında karşılaşılan sorunun çözümünde farklı görüş ve düşüncelerle karşılaşılabilir. Yaratıcı drama her çocuğun görüşünü özgürce savunmasına ve paylaşmasına imkân sağlar. Böylece farklı görüşler sorgulanarak çocukların eleştirel düşünme becerileri geliştirilebilir. Eleştirel ve bağımsız düşünen bireyler demokratik toplumun temelini oluştururlar.

İşbirliği Yapabilme, Birlikte Çalışma Becerisini Geliştirme

Bir grup etkinliği olan yaratıcı drama doğası gereği, iş birliğini ve birlikte çalışmayı zorunlu kılar. Bu ortamda bulunan çocuklar gerek oyunlarda gerekse canlandırma aşamalarında karşılaşacakları sorunların çözümünde işbirliği yapmak durumundadır.

Sosyal Duyarlılık Yaratma

Demokratik bir toplum, sosyal duyarlılık sahibi bireylerden oluşur. Demokratik bir toplum oluşturmayı amaçlayan yaratıcı drama, bireylere sosyal duyarlılık kazandıracak çalışmaları içerir. Çocukların karşılaşacakları durumlar çevre kirliliği, küresel ısınma, ayrımcılık gibi toplumsal sorunlar arasından seçilebilir.

Duygunun Sağlıklı Bir Biçimde Boşalımı ve Kontrolü

Çocuklar duygularını kontrol etmede, olaylara ani ve doğrudan tepki vermede yetişkinlerden farklıdır. Çocuklar ailede, arkadaş çevresinde veya okulda duygularını istedikleri biçimde ifade etmede sınırlamalarla karşılaşabilirler. Bu sınırlamalar çocuğun sağlıklı gelişiminin önünde de bir sorun oluşturur. Yaratıcı drama çocuğun duygularını sağlıklı ve kontrollü biçimde paylaşmasına olanak yaratır.

Dil Gelişimi, Sözel ve Sözel Olmayan İfade Becerisini Geliştirme

Etkili iletişim kendini tanıma ve ifade etmenin yanı sıra farklı becerileri de gerektirir. Etkileşimli yaratıcı drama çalışmaları çocuğun dil gelişimine destek verir. Ayrıca sözel ve sözel olmayan ifade becerileri geliştirmesi çocuğun kendisini daha etkili ifade etmesine olanak sağlayacaktır.

YARATICI DRAMANIN BİLEŞENLERİ

Yaratıcı drama, bir grup katılımcının (çocukların) yaşantılarından yola çıkılarak bir konunun, düşüncenin, kavramın yaratıcı drama (rol oynama ve doğaçlama vd.) tekniklerinden yararlanılarak bir eğitmen (öğretmen/okul öncesi eğitmeni) rehberliğinde canlandırmalar yoluyla ele alınması sürecidir. Bu sürecin yaşama geçirilmesi için mutlaka olması gereken bileşenler öğretmen/yaratıcı drama eğitmeni, grup (çocuklar), mekân (sınıf veya seçilmiş bir ortam) ve konudur. Yaratıcı dramanın bütün bileşenleri kendi içerisinde sıkı bir ilişkiye sahiptir. Bir yaratıcı drama etkinliğinden söz etmek için bir grup çocuğun yaratıcı drama konusunda yetkin rehber konumundaki bir öğretmenle belli bir konuyla ilgili yaşantılarını, bu konuya uygun hazırlanmış bir sınıfta canlandırması gerekmektedir. Yaratıcı dramanın bileşenleri, dramatik kurgunun bileşenleriyle de sarmal bir ilişki içerisinde. Bir diğeri olmadan ötekini anlamı yoktur. Yaratıcı dramayı bir yöntem ya da disiplin olarak ele almayı amaçlayan bir öğretmenin hem yaratıcı dramanın bileşenlerini hem de bu bileşenler arasındaki ilişkiyi iyi kavraması gerekmektedir.

ÖĞRETMEN/YARATICI DRAMA ÖĞRETMENİ

Yaratıcı dramayı kendi alanında bir yöntem olarak kullanacak öğretmen, süreci çocukların düzeylerini ve gelişim özelliklerini dikkate alarak planlama, uygulama ve değerlendirme becerisine sahip kişidir. Öğretmen çocukları ve kendini iyi tanımalı, çocukların gereksinimlerine duyarlı kalmamalı, kendi yetkinliklerinin ve sınırlılıklarının farkında olmalıdır. Yaratıcı drama sürecinin verimli geçmesi adına gerekli grup dinamiğini oluşturabilmeli, gruba ve çalıştığı alana ilişkin etik, insani, eğitsel sorumluluklarını yerine getirmelidir. Bunun için öğretmenin çocuklarının gelişim düzeylerini, ailelerinin gelir ve eğitim düzeylerini bilmesi, öğrencilerine karşı önyargısız ve duyarlı bir tutum içerisinde olması gerekir. Özellikle okul öncesi düzeydeki çocuklarla yapılan çalışmalar, yetişkinlerle gerçekleştirilen çalışmalardan farklıdır. Çocuklar, sürecin başından sonuna kadar bir kurgunun içerisinde kaldıklarında yaratıcı drama uygulamasının içinde kalabilmektedirler. Bu yüzden, okul öncesi düzeyde yaratıcı drama çalışmaları yapan bir öğretmenin çocukları kurguda tutmayı ve rolde kalmayı iyi bilmesi gerekir. Bunun için öğretmenin spontanlık, yaratıcılık, doğaçlama yapma ve kurgu oluşturma gibi becerilerini geliştirmesi gerekir.

KATILIMCI GRUP

Okul öncesi eğitimde yaratıcı drama çocuklarla yürütülen bir grup etkinliğidir. Yaratıcı drama süreçleri çocuk merkezli olup çocukların yaşantılarından yola çıkar. Yaratıcı drama süreçlerinin yaşama geçirilebilmesi için yaratıcı drama alanının gerekliliklerine uyan, gönüllü bir grup çocuğa gereksinim vardır. Örgün öğretim kurumlarında ise çocuklar yaratıcı drama sürecine hazırlanmalı, gönüllü olmaya teşvik edilmelidirler. Yaratıcı drama süreçlerinde öğretmen ve çocuk bütünleşmeli, öğretmen çocuklarla beraber öğrenen bir rehber konumunda olmalıdır. Yaratıcı drama grubundaki çocuklar cinsiyet, yaş, engellilik, ailelerinin gelir ve eğitim, kendilerinin gelişim düzeyleri gibi yönlerden birbirlerinden çok farklı olabilirler. Bu durum, öğretmen tarafından göz önünde bulundurulmalıdır. Öğretmen, çocukların aileleriyle sıkı bir iletişim içerisinde olmalıdır. Böylece yaratıcı drama süreçleriyle ele alınacak yaşantılar, çocukların yaşantılarıyla tutarlılık gösterir. Bu durum da çocukların yaratıcı drama uygulamalarında kendi yaşantılarından yola çıkmalarını ve süreç daha kolay uyum sağlamalarına yardımcı olabilir. Çocuk grubunun kalabalık olması grup dinamiğini ve yaratıcı dramada sınıf yönetimi süreçlerini etkiler. Grup kalabalık olduğunda, öğretmenin farklı sınıf yönetimi stratejileri uygulaması gerekebilir. Çocuklar birbirlerine karşı saygılı, hoşgörülü olmalıdırlar. Yaratıcı drama sürecinin gerektirdiği etkinlikleri yapmaya istekli, iletişime ve etkileşime açık olmalıdırlar. Çocuklar, kurguya inanmalı ve rolde sorumluluk almak konusunda gönüllü olmalıdır. Çocuklar, yaratıcı drama süreçlerinde kurgusal olarak ele alınan çatışma durumları sayesinde gerçek yaşamda karşılaştıkları durumlara karşı daha hazırlıklı hale gelirler.

MEKÂN

Yaratıcı drama açık ya da kapalı, özgürce devinime izin veren, çalışmanın amacına uygun her türlü mekânda gerçekleştirilir. İdeal bir yaratıcı drama ortamı, özgürce devinime elverişli olmalıdır. Bu yüzden, boş ve katılımcılar yere uzanabilecekleri bir mekân olmalıdır. Buna ek olarak duysal yoğunlaşma adına dış uyaranlardan yalıtılmalıdır. Süreçteki uyaranların zenginleştirilmesi adına ses ve görüntü sistemlerinin, kullanılacak materyal ve nesnelerin sınıf içerisinde bulunması uygun olur. Her zaman yaratıcı dramaya elverişli ideal sınıf ortamları bulunamayabilir. Yaratıcı drama uygun olmayan

ortamlar boş alan yaratılarak çalışmaya uygun hale getirilmeye çalışılmalıdır. Özellikle okul öncesi düzeyde yürütülen yaratıcı drama çalışmaları sınıf ortamında gerçekleştirilir. Öğretmenin sınıfı, çalışmanın amacına ve çocukların gereksinimlerine göre hazırlaması gerekir. Özellikle okul öncesi sınıflar, yaratıcı drama uygulamaları için örgün öğretim süreçlerinin yürütüldüğü diğer sınıflardan daha uygun bir ortama sahiptir. Çünkü okul öncesi sınıflarda çocukların yaratıcı etkinlikler yapabilecekleri küçük müzik aletleri, yapbozlar, oyun hamurları, legolar bulunmaktadır. Derslerinde yaratıcı dramayı kullanmak isteyen bir öğretmen bu durumu avantaja çevirmenin yollarını aramalıdır. Çocukların gereksinimlerine ve gerçekleştirilecek eğitsel etkinliğin amacına göre sınıf dışı mekânlar da yaratıcı drama uygulamaları için kullanılabilir. Okul öncesi dönemdeki çocukların öğrenme deneyimleri sınıfla sınırlandırılmamalıdır. Farklı mekânlarda gerçekleştirilecek etkinlikler çocukların deneyimlerini zenginleştirebileceği gibi alternatif öğrenme deneyimleri sunabilir.

KONU

Yaratıcı drama ve eğitim süreçlerindeki etkinlikler ve etkileşimler de aynı biçimde bir konu etrafında biçimlenirler. Konu, iki süreçte de öğretmek istenen şey anlamına gelir. Eğitimde en yoğun etkileşimde olan iki taraf öğretmen ve çocuktur. Okul öncesi eğitimde öğretmenin oyun temelli, esnek, yaratıcılığı ve keşfetmeyi önceleyen, günlük yaşamdan yola çıkarak öğrenmeyi teşvik eden bir program uygulaması gerekir. Bu tür bir programın özellikleri yaratıcı dramayla benzeşmektedir. Yaratıcı drama süreçleri de çocukların merkezde olduğu, yaşantılarıyla biçimlendirilmesine katkıda bulunabildiği esnek süreçlerdir. Ayrıca yaratıcı drama süreçlerinde bilgi yükleme anlayışıyla değil çocukların yaratıcılıklarını kullanarak keşfettikleri bir anlayışla hareket edilir. Yaratıcı dramanın okul öncesi eğitim programıyla benzerlik gösteren en önemli yönlerinden bir diğeri de gündelik yaşantılardan yola çıkmasıdır Okul öncesi eğitimde kazanım ve göstergeler bilişsel, dilsel, sosyal-duygusal, motor ve öz bakım becerileri gibi beş başlık altında ele alınmıştır. Yaratıcı drama uygulamalarında yaratılan kurgu, okul öncesi eğitimde geliştirilmesi amaçlanan beş farklı beceriyi eşzamanlı ve bir arada ele almaya olanak sağlar. Yaratıcı drama etkinlikleri planlayan bir öğretmen, bir kurgu oluşturmak yoluyla çocukların dilsel, sosyal-duygusal, motor, bilişsel ve öz bakım beceriler açısından gelişmesini sağlayabilir. Yaratıcı drama süreçlerindeki etkileşim öğretmenin de yoğun olarak katıldığı, çocuklarla role ve kurguya girdiği bir atmosferde gerçekleşir. Okul öncesindeki konu belirlendikten sonra bu konunun yaratıcı dramada ele alınacağı kurgunun konusu belirlenmelidir. Konunun belirlenmesinde çocukların yaş ve gelişim düzeyi özellikleri, gereksinimleri, farklılıkları gibi konulara dikkat edilmelidir. Çocuklara kazandırılmak istenen tutum, beceri ve davranışlar da konu seçimi üzerinde etkilidir. Konu, gelişigüzel seçilmemelidir. Gerçek yaşamla ilişki, dönüştürülmesi gereken somut bir sorundan yola çıkılarak araştırma ve okumalarla geliştirilen bir süreç sonucunda belirlenmelidir. Konuyu işlerken çıkış noktası olarak film, karikatür, öykü, roman gibi çok çeşitli materyaller; bez parçaları, bavullar gibi çok çeşitli nesnelere kullanılabilir.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE YARATICI DRAMANIN PLANLANMASI

Okul öncesi eğitim programının başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için süreçte mutlaka yaratıcı drama yönteminin işe koşulması gereklidir. Yaratıcı drama gerek diğer etkinliklerde bir öğretim yöntemi (araç) gerek bir disiplin (ders/etkinlik) olarak uygulanabilmektedir ve her iki uygulama biçiminde de yaratıcı drama etkinliklerinin etkili ve verimli olabilmesi için çok iyi planlanması ve yapılandırılması gerekmektedir. Planlama, belirli hedeflere ulaşmak için hangi öğretim etkinliklerinin seçileceğini, bu etkinliklerin nasıl uygulanacağını ve başarının nasıl değerlendirileceğini önceden tasarlayıp kâğıt üzerinde saptamaktır. Yaratıcı drama etkinliğinin aşamalı bir şekilde önceden planlanması, öğretmenin etkinliği kesintiye uğramadan daha akıcı bir şekilde uygulamasını, çocukların ilgi ve dikkatlerinin başka alanlara kaymadan aktif şekilde etkinliğe katılmalarını ve etkinliğin amaç doğrultusunda gerçekleştirilmesini sağlayacaktır.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE YARATICI DRAMA ETKİNLİKLERİNİN PLANLANMASI

Bir yaratıcı drama etkinliği planlarken öğretmenin kazanımlar, içerik, katılımcılar, mekân, teknikler, araç-gereçler gibi unsurları dikkate alması gerekmektedir. Bu doğrultuda öğretmenin drama etkinliğini planlamaya başlarken çocuklara ne öğretmek istediği (amacı), en uygun tekniklerin neler olacağı, çözülecek sorunun ne olacağı (dramatik an), drama için en uygun ortamın neresi olacağı, çocukların ve kendisinin süreçteki rollerinin neler olacağı gibi sorulara cevap verebilmelidir.

Yaratıcı Drama Etkinliğinin Planlanmasında, Uygulanmasında ve Değerlendirilmesinde

Öğretmenin Rolü

Yaratıcı drama etkinliklerinde amaç, çocuğun her alanda gelişiminin ve öğrenmesinin sağlanmasıdır. Öğretmen sınıftaki çocukların özelliklerini ve ihtiyaçlarını, genel eğitim planını ve amaçlarını en iyi bilen kişi olduğundan yaratıcı drama etkinliklerinin en iyi planlayıcısı ve uygulayıcısıdır. Öğretmen yaratıcı drama süreci sonunda çocuklarla birlikte süreci ve amaçlarına ulaşmış ve ulaşmadığını da değerlendirmelidir. Öğretmenin yaratıcı drama etkinliklerini planlarken nelere dikkat edeceğini, ne gibi problem durumlarla karşılaşabileceğini ve bu problem durumlarda nasıl çözümler üretebileceğini de bilmesi oldukça önemlidir.

Yaratıcı Drama Etkinliği Planlarken Öğretmenin Dikkat Etmesi Gereken Durumlar

Okul öncesi eğitimde bir drama etkinliğinin çocuklara en üst düzeyde fayda sağlayabilmesi için yaratıcı drama etkinliğini planlarken öğretmenin göz önüne alması gereken bazı durumlar vardır. Bunlar:

- Çocukların yaşının ve gelişim düzeyinin dramaya başlamak için uygun (3,5 yaş ve sonrası) olması
 - Drama etkinliği ile çocuklara kazandırmak istenilen kazanım ve göstergeleri, ele alınacak konuyu belirlemesi,
 - Drama etkinliğinde hangi tekniklerden ve hangi araç-gereçlerden yararlanılacağı ve uygulamanın ne kadar süreceğinin belirlenmesi
 - Yaratıcı drama çalışmalarına yeni başlayan çocuklarla başlangıçta yaratıcı dramanın tüm aşamalarının gerçekleştirilmemesi, daha çok ısınma-hazırlık çalışmalarının yapılması
 - Çocukların geçmiş yaşantılarının bilinerek onların olumsuz yaşantılarla ve başarısızlık duygusu yaşayacakları durumlarla karşı karşıya getirilmemesi
 - Okul öncesi çocuklarının bilişsel kapasiteleri ve kelime dağarcığı sınırlı olduğundan yönergelerin açık, net ve anlaşılır olmasına dikkat edilmesi
 - Yaratıcı dramanın yapılacağı mekânın önceden belirlenmesi
 - Yaratıcı drama çalışmalarında sonucun değil sürecin önemli olduğunun unutulmaması
 - Yaratıcı drama etkinliğinden sonra mutlaka değerlendirme aşamasına yer verilmesi gerektiği
- Ayrıca öğretmen çocukların tüm gelişim alanlarından belirlediği kazanımlara yönelik özgün yaratıcı drama planları hazırlamaya, aynı kazanımlara yönelik çokça yaratıcı drama etkinlikleri planlamaya, kullanacağı materyalleri ve müziği seçerken özenli davranmaya ve mutlaka etkinliğin öncesinde temin etmeye, çocuklarda merak ve heyecan uyandırmaya özen göstermelidir.

Yaratıcı Drama Etkinliği Uygularken Öğretmenin Karşılaşabileceği Özel Durumlar

Yaratıcı drama etkinliğinde belirlenen kazanımlara ulaşılabilmesinde planlama becerisi kadar uygulama becerisi de oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Öğretmenler, özellikle de okul öncesi öğretmenleri, ne kadar iyi planlama yapsalar da uygulama sürecinde bazı sorunlarla karşılaşabilmektedirler.

- Öğretmenlerin yaratıcı drama uygulamalarında en çok karşılaşılabileceği güçlük, uygulama yapacağı grubun büyüklüğü olmaktadır. Kalabalık bir grupta rollerin belirlenmesi, etkinlik sürecinde gerekli konsantrasyonu sağlamak, canlandırma aşamasında küçük grupların her birinin canlandırmalarını gerçekleştirmesi ve değerlendirme aşamasında her çocuğa söz hakkı verilmesi güç olabilmektedir.
- Dramatizasyon çalışmalarında bazı çocuklar belirli rolleri tercih edebilir, kendilerine verilen rolü beğenmeyebilir ve arkadaşlarının rollerini üstlenmeyi isteyebilirler. Böyle durumlarda yaratıcı drama birden fazla tekrarlanabilir veya çocukların rolleri tesadüfi olarak belirlenebilir.
- Okul öncesi dönem çocukları yaratıcı drama çalışmalarında zaman zaman role giremeyebilirler. Çocukların hem bilişsel hem de duygusal olarak yaratıcı dramada rol almaya hazır olmadığı durumlarda role hazırlama teknikleri, kostüm ve maskeler kullanılabilir. Çocuklar üstlendikleri rolün gereği olarak ne yapacaklarını bilemediklerinde öğretmen sürecin başında çocukların hepsi ile rolleri ve o roldeki insanların eylemleri hakkında konuşabilir. Yaratıcı dramada yararlandığımız hikâye (olay/durum) ve karakterler çocuklara anlamlı gelmeyebilir, çocukların ilgisini çekmeyebilir. Öğretmenin bu durumu önlemek için çocukların özelliklerini, ilgilerini dikkate alarak durum ve karakterleri belirlemesi gerekmektedir.
- Çocuklardan bazıları yaratıcı drama sürecinde üstlendiği rol dışında başka rollere geçiş yapabilirler. Öğretmen rol dağılımı yaparken her bir çocuğa rolünü onaylatmalıdır.
- Yaratıcı drama çalışmalarının gerçekleştirildiği mekân da çocukların role girebilmesinde önemli etkiye sahiptir. Öğretmen dramanın geçeceği mekânı oluştururken çocukların da düşüncelerini almalı ve ortam çocukların yardımıyla hep birlikte oluşturulmalıdır.
- Okul öncesi çocuklarıyla yaratıcı drama çalışmalarında bazen canlandırma süreci ilerlemeyebilir, tıkanabilir veya dramatik oyuna dönüşebilir. Bu tür durumlarda öğretmen role girmeli ve çocukları yönlendirmelidir.
- Küçük çocuklarla çalışırken karşılaşılabilecek problemlerden birisi de çocukların canlandırmanın ne zaman başlayıp ne zaman bittiğini bilememeleridir. Öğretmen bu konuda çocuklara yardımcı olmak için bazı ipuçları kullanabilir.
- Bazı durumlarda da yaratıcı drama öğretmenin planladığından başka bir yöne kayabilir. Böyle durumlarda öğretmen yaratıcı dramayı durdurabilir, gerekli açıklamaları yaptıktan sonra süreci yeniden başlatabilir.
- Yaratıcı drama çalışmalarına katılmak istemeyen çocuklara, bir süre kenardan izlemesi için izin verilebilir.
- Yaratıcı drama çalışmalarında bazı çocuklar, sürekli aynı arkadaşları ile birlikte grup oluşturmak ve oyunları birlikte oynamak isteyebilirler. Böyle durumlarda öğretmen çocuklara çiçek, renk, sayı isimleri vererek aynı ismi alan çocukların bir araya getirip grupları kendisi oluşturmalıdır.

DRAMATİK KURGU BİLEŞENLERİ

Dramatik kavramında bulunan insanın kendisiyle, başkalarıyla ve çevresiyle çatışmasını ve aralarındaki ilişkiyi ele almak, ortaya çıkarmak ve sorunu çözmek bileşenlerin temel özelliklerinden biridir (Adıgüzel, 2018). İyi bir oyunculuk sergilemek yerine canlandırmalarda çocuklardan beklenen doğal olmaları ve dramatik kurgu bileşenlerini göz önüne alarak üstlendikleri rolün hakkını vermeleridir. Çocukların yaşına ve gelişim özelliklerine, beceri ve yeteneklerine başlı olarak dramatik kurgu çocuklara öğretmen tarafından hazırlanarak da verilebilir Dramatik kurgu bileşenleri farklı kombinasyonlarda bir araya gelerek farklı kurgular oluşturabilirler. Dramatik kurgunun oluşturulması için dramatik anlardan oluşan bir dramatik kurgunun belirlenmesi en önemli başlangıç aşamalarından biridir. Dramatik kurguyu planlayan, oluşturan ve çalışma öncesinde hazırlaması gereken kişi sınıfın öğretmeni ya da drama öğretmeni/egitmenidir. Dramatik durumlar farklı şekillerde hazırlanabilir. Bazen dramatik durumların belirlenmesini çocuklara da bırakılabilir.

Rol

Dramatik kurgunun oluşmasında en önemli süreçlerden biri canlandırmalardır. Canlandırma süreçlerinde öğrenciler rol alarak role girerler. Bu süreçte çocuklardan beklenen canlandırma çalışmalarını yapılandırırken dramatik durum kavramını bilmeseler de ne olduğunu hissederek farkında olmak, rolüne uygun bir şekilde ve diğer tüm dramatik kurgu bileşenlerini de göz önüne alarak bir canlandırma çalışması planlayabilmek ve hazırladıkları canlandırmayı iyi ve net bir şekilde sonlandırabilmektir. Rol söz konusu olduğunda drama ve tiyatro arasındaki farkı bilmemiz önemlidir. Drama çalışmalarında rol oynanırken tiyatro oyunlarında rol yapılmaktadır. Rol oynamak içtenlik ve doğallık içerir. Çocuklar dramtizasyonda rol yaparlar ve bir metne bağlı olarak çalışırlar. Drama çalışmaları ise bir metin içermemektedir. Öğretmenlerin çocukların role girmelerini sağlamaları önemlidir. Bu açıdan öğretmenin role ilişkin bilmesi gereken öğeler şunlardır: Rolün amacı, rolün statusü, rolün tutumu ve rolün motivasyonu. Ayrıca çocukların rollerine saygılı olmaları, rollerine inanmaları ve rolden çıkmamalarının da sağlanması önem taşımaktadır.

Dramatik Gerilim

Dramatik kelimesinin kökeni “eylemek”ten gelir, kişilerin yaşadıkları farklı durumlar içerisindeki davranış ve karşı tarafla iletişim kurma yoluyla dile getirdikleri bir anlatım biçimidir. Canlandırma etkinliklerinde dramatik durumu, dolayısıyla dramatik anları ve gerilimi yaratmanın farklı yolları bulunmaktadır. Örneğin; rolde verilen bir görev zorlaştırılabilir, önemli kılınabilir ya da eğlenceli kılınabilir. Bazen çatışma durumunun kendisinden kaynaklanabilir. Bazı gerilim unsurları kişiler arası yaratılabilir. Dramatik durumları çocukların oluşturması beklenebilir ya da öğretmenler tarafından çocuklara verilebilir. Bunun dışında sürpriz gerilimler de kurguya eklenebilir. Canlandırma çalışmalarının etkililiği dramatik kurgunun iyi yapılandırılmasına bağlıdır. Drama çalışmalarının etkililiğinin de canlandırma çalışmalarına bağlı olduğu düşünülürse, dramatik kurgu hazırlanırken canlandırmaya gereken önem verilmelidir.

Odak

Bir drama çalışmasını yapılandırırken öğretmenin sorması gereken bazı sorular şunlardır: “Neye vurgu yapmak istiyorum?”, “Neyi irdelenmek istiyorum?” Dramatik durumlar yapılandırıldığında odak değişmemelidir ve tutarlı olmalıdır. Canlandırmalarda odak değişmeden konu genişletilerek, olaya yeni boyutlar katarak ilerlenmelidir. Odak değişirse amaç ve kazanım da değişir. Odak diğer tüm dramatik kurgu bileşenlerini birbirine bağlayan bileşendir.

Zaman

Canlandırma süreçlerinde de zamanı farklı şekillerde değerlendirebiliriz. Öğlen vakti ya da gece vakti gerçekleşen bir canlandırma etkinliğinde roller ve gerilim zamana bağlı olarak değişebilir ve bu değişim tüm kurguyu dolayısıyla atmosferi etkileyebilir. Drama yaşantısının geçtiği süreç genel olarak drama dersinin kurgusunu etkileyebilir. Örneğin; bir deprem sonrası, yağmurlu bir gün, dönem başı, dönem sonu, sabah ya da akşam olması dramatik süreçleri etkileyebilir.

Mekân

Dramatik kurgunun oluşmasında süreç içerisinde mekânın neresi olduğu önem taşımaktadır. Dersin kapalı ya da açık bir sınıfta ya da informal öğrenme ortamlarında geçmesi atmosferi ve dolayısıyla tüm bileşenleri etkileyecektir. Ayrıca canlandırmaların yapılandırma sürecinde gerilim unsurlarının doğru şekilde kullanılması önemlidir. Örneğin: bir pazar yerinde ya da hastanede, bir müdür odasında ya da

evin mutfağında geçecek olan canlandırmanın dramatik kurgusu birbirinden oldukça farklı olabilir. Aynı şekilde bazı mekânlar da olaya odaklanmayı ve yoğunlaşmayı sağlayabilmektedir. Özellikle de çocukların yaşantılarının fazla olduğu mekân seçimleri odaklanmayı doğrudan olumlu yönden etkileyecektir. Mekân seçiminde dikkat edilmesi gereken hususlar şunlardır: diğer roller (karakterler), kapalı ya da açık mekânlar, karşıt (zıt) mekânlar ve mekânın kendi mesajları.

Dil

Dramatik kurgu bileşenlerinde yardımcı bileşenlerin ilki olan dilin dört temel bileşenden oluştuğunu söylenebilir: ses, hareket, şekil ve renk. Dolayısıyla dil sadece konuşmak ya da sözcükler değildir, sözcüklerden daha fazlasıdır. Sözcükler ve hareketler birlikte dramatik kurguyu yaratırlar. Çocukların okuldaki arkadaşlarıyla, öğretmenleriyle, müdürleriyle, evdeki anne ve babasıyla, kardeşleri ile konuşma biçimleri farklıdır ve bu fark canlandırmalarda da ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla dramatik dil üç öge ile biçimlenir: durum, roller ve ilişkiler. Drama çalışmalarında ve canlandırmalarda kullanılan dilin biçimi, vurgusu, tonu dışında dil'i ekonomik kullanmak da oldukça önem taşımaktadır. Grup canlandırma süreleri çok uzamamalıdır, çocuklara doğru sorular sorularak sürenin etkili kullanılması sağlanmalıdır.

Hareket

Dramada hareketin en fazla yer aldığı etkinlikler genellikle oyunlardır. Oyunlarda dramatik kurgunun oluşmasını sağlayan en önemli öğelerden biri de harekettir. Simetrik-asimetrik olma, ritmik-hızlı-yavaş olma, fiziksel düzeyler ve yönler, sizin diğerlerine göre uzaklığınız ve yakınlığınız hareketle ilişkilendirilebilecek durumlardandır (Adıgüzel, 2018).

Atmosfer

Drama süreçlerinde ya da canlandırma aşamasında dramatik durumların ne şekilde oluşturulduğu modun nasıl kurulduğuna dolayısıyla atmosferin ne şekilde oluştuğuna bağlıdır. Dramatik kurgu bileşenlerinin her birinde yapılan değişim tüm atmosferi etkileyebilmektedir. Örneğin gerilimin kaynağı değiştikçe mod da değişir. Mod değişince atmosfer de değişmektedir. İçinde bulunulan atmosferle uyum içinde olmamak çatışmanın da belirleyicisidir.

Sembol

Küçük çocuklarla çalışırken dramatik kurgu oluşturmak için sürece uygun materyal kullanımı oldukça önemlidir. Drama süreçlerinde her türlü araç, gereç ve materyali farklı amaçlarla kullanabiliriz. Semboller anlam yüklenerek dramatik nesneye dönüştürülebilir.

Dramatik Anlam

Tüm ana ve yardımcı dramatik kurgu bileşenleri birleşerek dramatik anlamı oluştururlar. Dramatik anlam bir sinema filmi izlediğimizde sonrasında bizde kalan his, duygu, anlam olarak da düşünülebilir.

YARATICI DRAMADA EĞİTİM ORTAMLARI VE KULLANILAN MATERYALLER

Eğitim öğretim süreçlerinin birden fazla bileşenin bir araya gelmesi ve bu bileşenlerin birbirleriyle etkileşimiyle gerçekleştiği söylenebilir. Sözelimi; öğretmen, çocuk, eğitim-öğretim programı, ortam, araç-gereç vb. sıralanabilir. Çağımız eğitim anlayışında öne çıkan özelliklerinden biri örgün eğitimin sadece okul içinde değil yaşamın her alanında, her ortamda yürütülebileceğidir. Günümüzde öğrenme, her birey için yaşam boyu sürer ve her yerdedir. Bu öğrenme kimi zaman planlı programlı bir eğitim programı çerçevesinde gerçekleşirken, kimi zaman da rastlantısal olarak, bir başka ifade ile örtük olarak gerçekleşir. Öğrenme, hem okul içinde hem de okul dışındadır. Yaratıcı drama etkinlikleri hem okul içinde hem de okul dışında bulunan pek çok ortamda yürütülebilir. Okul dışında ve çocuğun yakın çevresinde yer alan oyun parkları, kent parkları, fabrikalar, müzeler, galeriler, sanat merkezleri, tarihi ve kültürel mekânlar gibi açık ve kapalı ortamlar çocuklarla gerçekleştirilecek yaratıcı drama etkinlikleri için pek çok olanak sunarlar. Çocukların, yaşantılara dayalı olarak ve yaparak, yaşayarak öğrenmelerine olanak sunan yaratıcı drama çalışmaları çeşitli araç gereçlerle desteklenerek hem okul içi hem de okul dışındaki farklı ortamlarda gerçekleştirilebilir.

YARATICI DRAMA ÇALIŞMALARINDA ORTAM

Okul öncesi öğretmeni yapacağı yaratıcı drama çalışmasının amacını, kazanımlarını, içeriğini, bu kazanımlara ulaşmak için içeriği, hangi yöntem ve tekniklerden yararlanacağını ve süreci nasıl değerlendireceğini de belirlemiş olmalıdır. Bunlarla birlikte ortamın da belirlenmesi, düzenlenmesi ve gerek duyulan araç gerecin de hazırlanması yaratıcı drama çalışmasının verimliliği açısından önemlidir. Ortam, yaratıcı drama alan yazınında yaratıcı dramanın bileşenleri kapsamında mekân olarak yer alır. Belirlenen mekânın çalışma ortamı olarak düzenlenmesi gerekir. Dolayısıyla, yaratıcı dramada düzenlenmiş bu ortam fiziksel bir alanla ilişkilidir. Öğretmen, çocuk ve ortam (mekân) etkileşimi okul öncesi eğitiminde yapılacak yaratıcı drama çalışmasını etkiler. Bu nedenle yaratıcı drama çalışmalarında ortamın düzenlenmesi, çalışmaya uygun hale getirilmesi, sürecin sağlıklı ve verimli sürmesi için önemli bir durumdur. Okul öncesi eğitimde yaratıcı drama çalışmaları ister etkinlik ister yöntem boyutuyla amaca uygun olmak koşuluyla hemen her yerde yapılabilir. Okul öncesi öğretmeni de yaratıcı drama çalışmasını planlarken amacıyla ilişkili olarak ortam belirleyebilir ve belirlediği ortamı da uygun bir biçimde düzenleyebilir. Kimi ortamların yapı ve kapsadıkları içerik nedeniyle kendilerine özgü özellikleri bulunur. Müze, sanat galerileri vb. yerler bu tür özelliklere sahip ortamlardır. Böyle bir ortamda yaratıcı drama çalışması düşünen okul öncesi öğretmeni, bu ortamların içeriğini göz önünde bulundurarak planlarını yapmalıdırlar.

Yaratıcı Drama Çalışmalarında Ortam Türleri

Yaratıcı drama çalışmaları amaca uygun olarak okul içi ve okul dışı farklı ortamlarda gerçekleştirilebilir.

Okul içi ortamlar

Yaratıcı drama çalışmaları okul içinde sınıf, drama sınıfı, koridorlar, okul bahçesi gibi ortamlarda gerçekleştirilebilir. Okul öncesi eğitim kurumları okul öncesi dönem çocuklarının özellikleri temel alınan kendine özgü özelliklere sahiptir. Okul öncesi dönem çocuğun özellikleri dikkate alınarak tasarılan okul içi ortamlar yaratıcı drama çalışmalarına ilk adımda uygun ortamlardır. Belli özelliklere sahip bu ortamlarda, okul öncesi öğretmeni planladığı yaratıcı drama çalışmasının kazanımlarına ya da içeriğine göre ek düzenlemeler de yapılabilir. Okul öncesi eğitimde günlük plan akışında yer alan etkinliklerin çoğu sınıfta yapılır. Sınıfın eğitim ortamı olarak okul öncesi çocuğun özelliklerine göre düzenlenmesi gerekir. Bir eğitim ortamı olan sınıf, küçük bir düzenlemeyle yaratıcı drama çalışmaları için de bir ortam olabilir. Kimi okul öncesi eğitim kurumlarında sadece yaratıcı drama etkinliklerini yapmak üzere bir yaratıcı drama sınıfı ya da çok amaçlı salon da bulunur. Bu sınıf hem yaratıcı drama çalışmalarının hem de çocuğun özellikleri göz önünde bulundurulmuş tasarlanır. Yaratıcı drama sınıfı zemini halı, parke vb. malzemeyle kaplı, çocuk sayısına göre yeterli sayıda minder bulunan, gerekli güvenlik tedbirlerinin alındığı, çeşitli araç-gereç ve aksesuarların bulunduğu bir sınıftır. Böyle bir ortamda pek çok yaratıcı drama etkinliği gerçekleştirilebilir. Yaratıcı drama çalışmaları, hava koşullarının uygun olduğu günlerde okul bahçesinde de yapılabilir.

Okul dışı ortamlar

Günümüz eğitim anlayışlarında öğrenme, genelde herkes özelde de çocuk için her yerdedir. Okul dışında okul içi etkinlikleri destekleyecek çeşitli eğitim ortamları bulunmaktadır. Bu ortamlar aynı

zamanda yaratıcı drama çalışmaları içinde birer ortam konumundadırlar. Müzeler, sanat galerileri, kültür ve sanat merkezleri, kütüphaneler, fabrikalar, parklar, oyun alanları, kent merkezleri (okulun yakın çevresinde yer alan ve bakkal, terzi, fırın, manav vb. dükkânların yer aldığı semt merkezleri), kent cadde ve sokakları, tren garı gibi pek çok ortam okul tarafından yürütülen eğitim programını farklı öğrenme olanaklarıyla destekler. Bir yaratıcı drama çalışması tamamen okul dışı bir ortama göre planlanıp sürdürülebileceği gibi, okulda başlayıp okul dışındaki bir ortamda tamamlanabilir ya da okul dışı bir ortamda başlayıp okulda da tamamlanabilir. Öğretmen, okul dışı ortamlarda yaratıcı drama çalışması planlarken ortamın özelliklerini göz önünde bulundurmalı ve o ortamda neleri öncelikle ele alacağını açıkça belirlemelidir. Okul dışı ortamların her birinin özellikleri diğerlerine göre farklılık gösterebilir.

Okul dışı yaratıcı drama çalışmalarında ortam örnekleri

Müze

Okullardaki hemen her etkinlikle müzelerde sergilenenler arasında bir ilişki kurulabilir. Müzeler birinci elden zengin bir bilgi kaynağı olma, gerçekleştirilen eğitim etkinliklerine katılan bir kimsenin sürece zihinsel, duygusal ve fiziksel olarak katılmaları ve her yaş grubunun yaşamı boyunca gidebileceği, başvurabileceği, yani yaşam boyu öğrenme anlayışını destekler nitelikte olması bakımından eğitim etkinliklerine önemli katkı sunarlar. Öğretmen müzede bir yaratıcı drama çalışması planlarken öncelikle çalışma yapacağı müzeye gitmeli, incelemeli ve hangi konuların üzerinde duracağını belirlemeli; müze görevlileriyle iletişime geçmeli; onlara bilgi vermelidir. Sonra amacını, kazanımları belirleyerek içeriği ve süreci yapılandırmalıdır. Sözelimi; arkeoloji müzesinde yapılacak olan bir yaratıcı drama çalışmasında ev eşyalarının bulunduğu kısımda insanların kullandıkları eşyalar çocuklarla birlikte incelenir, hangi malzemeye ve ne amaçla yapıldıkları öğrenilir; sonra da kendi evlerinde kullanılan eşyalarla karşılaştırma yapmaları sağlanır. Müzeye getirilen kraft kâğıtları kullanılarak müzede sergilenen ev eşyalarının benzerleri çocuklarla birlikte yapılır ve süslenir. Çocuklar yaptıkları bu ev eşyalarını nasıl kullandıklarını canlandırır.

Kent (semt) merkezleri

Okulların çevresinde çeşitli mağazaların, marketin, manavın, fırının, küçük yeşil alanların, dinlenme parklarının bir arada olduğu bazı kent (semt) merkezleri bulunur. Böyle yerler, çocuk için farklı uyarıların bulunduğu yerlerdir. Yaratıcı drama çalışmaları için bu kent (semt) merkezleri farklı ve zengin konu seçenekleri sunar. Öğretmen okulun eğitim programında yer alan konularla bu merkezlerdeki konu seçeneklerini ilişkilendirerek yaratıcı drama çalışması planlayabilir. Böyle bir ortamda pek çok mesleği bir arada görme, inceleme olanağı bulunur. Çocuklarla birlikte burada hangi meslekler olduğu belirlenir, bu mesleklerde görevli kimselerin neler yaptıkları, nasıl davrandıkları gözlemlenir ve sonunda da bu mesleklerle ilgili canlandırılmalar yapılır.

Sanat galerileri

Yaratıcı drama çalışmaları için bir başka okul dışı ortam da sanat galerileridir. Sanat galerilerinde yapılan etkinliklerle çocuğun genel gelişimine katkıda bulunulurken özellikle çocuğun estetik eğitimi de öne çıkar. Öğretmen, sanat galerisinde planladığı yaratıcı drama çalışmasına çocuklarla birlikte bir figüratif resmi inceleyerek başlayabilir. Resimde neler gördükleri, resimde yer alan kişi/kişilerin (figür)kim olabilecekleri, birden fazla kişi (figür) varsa birbirleriyle ilişkileri, kişiler dışında hangi nesnelere yer aldığı hakkında çocuklarla çözümleme yapılabilir. Bu çözümlemeden sonra, çocukların gruplar halinde sırayla resmin önünde hareketsiz, donarak resmin aynısını yapmaları söylenebilir.

Tren garı (istasyonu)

Tren garı (istasyonu) gibi ortamlar çocuklar için ilgi çekici mekânlardır. Dünyada ve ülkemizde son yıllarda tren garı (istasyonu) gibi ortamlarda konser, sergi vb. etkinliklerin yapıldığı görülür. Tren garı yaratıcı drama çalışmaları için de uygun bir ortamdır. Tren garındaki sesler, hareketler, nesnelere çocuğun ilgisini çeker. Çocuklarla yapılacak bir yaratıcı drama çalışmasında sesler, hareketler, nesnelere çalışılabileceği gibi uğurlama, karşılama, yolculuk vb. konularda çalışılabilir. Ayrıca, meslekler, ulaşım araçları gibi konular da çalışılabilir.

Yaratıcı drama ortamlarında bulunması gereken temel özellikler

Okul içinde yaratıcı drama çalışmaları yapılan ortamların yeterli genişliğe sahip, havadar, ortam ısısının ve ışığının yeterli bir düzeyde olması gerekir. Zemin halı, parke gibi malzemelerle kaplı ve temiz olup araç, gereç, aksesuar vb. malzemeler bulunmalıdır. Çocuğun yaratıcılığını, hayal gücünü, ilgisini, merakını vb. destekleyecek bir düzen içinde olmalı ve gerekli güvenlik tedbirleri alınmalıdır. Özellikle açık havada yapılan çalışmalarda hava koşulları uygun olmalıdır. Okul dışı ortamlarda araç trafiğine uzak olunmalıdır.

Yaratıcı drama çalışmalarında ortam ile ilgili dikkat edilmesi gereken noktalar

Öğretmeni yaratıcı drama çalışması planlarken ortamın özelliklerini göz önünde bulundurmalı ve ortamla ilgili düzenlenmeleri etkinlik başlamadan önce yapılmalıdır. Yaratıcı drama çalışması yapacağı okul dışı ortamların her birinin diğerlerinden farklı, kendine özgü özelliklerinin olacağını bilmesi ve buna göre planlamasını yapması gerekir. Okul dışı bir ortamda yapılacak bir yaratıcı drama çalışması için çocuklar, ilgi çekici bir biçimde yeterince bilgilendirilmeli ve tedirginlikleri

giderilmelidir. Öğretmen yaratıcı drama çalışması yapacağı okul dışı ortamı rastgele değil, amacına uygun bir biçimde seçmeli ve gereken araç-gereç ve aksesuarları önceden hazırlayıp yanında götürmelidir. Öğretmen, okul dışı ortamlarda ortamın genişliğini, sesi ve çevrede başka kimselerin de olabileceğini göz önünde bulundurmalıdır.

YARATICI DRAMA ÇALIŞMALARINDA KULLANILAN MATERYALLER

Materyal kullanımı, yaratıcı drama çalışmalarının önemli bir parçası olup çalışmanın verimini artırır. Ortamın gerekli uyaran ve materyaller açısından zengin olması, hem çocuğun gelişimine hem de yaratıcı drama çalışmasına önemli katkı sağlar. Yaratıcı drama çalışmalarında çalışmanın amacına, etkinliklerin kazanımına, çocukların gelişim özelliklerine göre gerekli materyalleri belirleme, sağlama ve ortamda bulundurma okul öncesi öğretmenin sorumluluğundadır. Yaratıcı drama ortamında çalışılan konulara uygun fotoğraflar, kartlar, bazı sanat eserlerinin reproduksiyonları, gazeteler, dergiler, afişler, çeşitli konularda kısa videolar vb. görsel materyaller; müzik dinletirken kullanılmak üzere bir CD ya da Mp3 çalar; çalışmanın içeriğine göre hızlı, yavaş, sözlü sözsüz vb. özelliklerde müzik eserleri arşivi; tef, zil gibi müzik aletleri, orff aletleri gibi işitsel materyaller; çocuk kitaplarının yer aldığı bir kütüphane; içinde baston, tepsi, tabak, bardak, çantalar, birkaç farklı şapka, dosya, süs eşyaları gibi çeşitli objeler ile çeşitli giysi parçaları ve kumaş parçaları bulunan bir aksesuar dolabı; çocuklara yetecek kadar kalem, boya kalemi, A4 kâğıt, değişik boyutlarda resim kâğıdı, yapıştırıcı, cetvel, makas, renkli karton, eliş kâğıdı vb. kırtasiye malzemesi bulundurulmalıdır. Materyaller ile ilgili dikkat edilmesi gereken noktalar

- Materyaller, yaratıcı drama çalışmalarının içeriğine uygun bir biçimde seçilmeli ve önce hazırlanmalıdır.
- Aksesuarların farklı işlevlerle kullanılması çocuğun doğası gereği olup engellenmemelidir.
- Materyallerin seçiminde yaş özelliklerine dikkat edilmeli ve içeriğinde sağlık açısından sakıncalı maddeler bulunmamalıdır.
- Yaratıcı drama çalışması okul dışı bir ortamda yapılacaksa gerekli materyaller önceden hazırlanmalı ve çalışma yapılacak ortama götürülmelidir.
- İyi düzenlenmiş ve yeterli materyalle desteklenmiş ortam; yaratıcı drama çalışmasının verimini artırırken çocuğun gelişimine, yaratıcılığına ve hayal dünyasını zenginleştirmesine de katkı da bulunur.

YARATICI DRAMANIN DÜNYADAKİ GELİŞİMİ

18. yüzyılın sonlarında başlayan ve 19. yüzyılın ortasına kadar etkisi devam eden romantizm akımı, sanatı olduğu kadar eğitim alanını da etkilemiştir. İnsanı ön plana alan, onun duygu ve coşkusuna daha fazla önem veren, insanı merkeze alan ve her sınıftan insanın kendine yer bulduğu romantizmin anlayışı eğitimde de kendini göstermiştir. Kavram olarak yaratıcı drama “eğitimde drama”, İngiltere’de başlamış ve bu ülkeden Avrupa’nın diğer ülkelerine de yayılmıştır. Özellikle İngilizce konuşan ülkelerde bu yayılma daha hızlı olmuş ve bazı ülkelerin eğitim programlarında yerini almıştır. İngiltere’de yaratıcı dramanın gelişiminde Harriet Finlay-Johnson, Caldwell Cook, Peter Slade, Brain Way, David Hornbrock, Dorothy Heathcote, Cecil O’Neill, Gavin Bolton gibi öncülerin çok önemli rolü bulunmaktadır. Diğer ülkelerde ise Winifred Ward, Viyola Spolin, Neli McCaslin, Hans Wolfgang Nickel gibi isimler ülkelerinde farklı isimlerle de olsa yaratıcı drama alanının gelişmesine önemli katkılar sağlamışlardır. Bu bölümde bu öncülerin bazılarının görüşlerine yer verilmiştir. İngiltere’de “eğitimde drama” olarak bilinen kavram ABD, Avusturalya, Kanada ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde “yaratıcı drama” olarak bilinmektedir. Kavram Türkiye’de eğitimde yaratıcı drama olarak adlandırılmaktadır. Ayrıca drama, eğitimde drama ve yaratıcı drama kavramları da birbirinin yerine kullanılmaktadır.

Harriet Finlay-Johnson

Harriet Finlay-Johnson’un yaratıcı drama çalışmalarını yapmaya başladığı tarih 1904’tür. Deneyimlerini ve gözlemlerini yazdığı kitabın adı “Dramatik Öğretim Yöntemi”dir. Bu kitapla yaratıcı drama alanında, sınıftaki drama etkinliklerini uygulayan ve bu uygulamaları kayıt altına alan ilk kişi olma özelliğini kazanmıştır. Harriet Finlay-Johnson’ın yöntemi için söylenebilecek tek şey, “Bilmek için sürekli istek uyandırmak”tır. Ona göre çocuklar sadece öğrenmek istedikleri zaman öğrenirler. Harriet Finlay-Johnson, böyle bir isteğin sadece dramatizasyon ve “-mış gibi yapma” ile ortaya çıkacağını söylemiştir. Harriet Finlay-Johnson “Dersi dramatize etmeye başladığımızda çocuklar daha önce kendilerini hiç ilgilendirmeyen konularla ilgilenmeye başladılar.” görüşünü vurgulamaktadır.

Caldwell Cook

“Oyun Yolu” adlı kitabında oyun etkinliklerinin eğitimin temeli olduğunu vurgulamıştır. Cook, yaratıcı drama alanının varlığına ilişkin bir programın ipuçlarını veren kişidir. Bu nedenle oyunun eğitsel önemini ve etkisini değerlendirmiş ve çalışmalarında çocuğun asıl ilgisinin oyun olduğu, bu nedenle de eğitimde oyundan mutlak bir biçimde bir yöntem olarak yararlanılması gerektiğini savunmuştur. Cook’a göre yapmak, oynamak ve kendiliğindenlik öğrenmek için önemlidir. Çocuğun kendi kendine öğrenmesinde onların masum “mış gibi yapma” oyunlarının en iyi yol olduğu düşüncesi ile kapsamlı bir oyun programı hazırlayan kişi Henry Caldwell Cook olmuştur.

Peter Slade

Çocukların oynadıkları tüm oyunların dramatik özelliklere sahip olduğunu ve bu özelliklerin de aynı zamanda bir sanatsal ifade biçimi olduğu görüşünü vurgulamıştır. Ona göre sanatsal ifade olarak adlandırılabilir bu form çocuklar tarafından doğal olarak yapılmaktadır. Çocukların kendilerine özgü olan bu form, tiyatrodan farklıdır. Slade kitabında, yaratıcı drama etkinliklerinin çok erken yaşlarda başladığını söyler. Sözelimi bir bebeğin dairesel hareketler içerisinde emeklemesi, yürümesi, kendi etrafında dönmesi ritmik dans ile ilk bağın oluşumu olarak değerlendirilebilir. Bir yaşından sonra çocuğun benzer tempoyu denemesi, tekrar etmesi onu yaratıcı ritim denemelerine götürür. Peter Slade, bu çabaları müzik ve yaratıcı dramadaki ilk gelişmeler olarak değerlendirir.

Brian Way

“Drama Yoluyla Gelişim” kitabının yazarıdır. Bu kitapta yaratıcı dramanın işlevi, olduğu yerden başlamak, yaratıcılık, doğaçlama, bir insan üzerine düşünmek, hareket ve ses kullanımı, rahatlama, konuşma, kalabalık sahne oluşturma, dramatik durumlar, oyun oynama, oyun kurma, drama ortamı gibi konu başlıklarında kendi yaratıcı drama anlayışını aktarmıştır.

Winifred Ward

Çocuğu bir bütün olarak eğitmek gerektiğini savunmuştur. Ona göre her çocuk yaratıcı bir bireydir ve sahip olduğu potansiyelin geliştirilmesi gerekir. Bu nedenle okullarda çocukların doğal ilgilerinden doğrudan yararlanılması gerektiğini vurgulamış, öğrenmenin anlamlı olması için deneysel niteliğe sahip olması gerektiğini savunmuştur. Ayrıca çocuklara kendi öğrenme yaşantılarını planlama, seçme,

tartışma ve değerlendirme olanağı verilmesi gereğinin de üzerinde durmuştur. Ward, grubun zevk alması için doğaçlamaya dayalı çalışmaların daha fazla yapılması gerektiğini savunur. Onun yöntemi edebiyat odaklıdır. Yaratıcı drama derslerinin çocuk edebiyatından alınan şiir ve öykülere dayandırılmasıyla öğretmenin çocukların ilgisini daha çok çekebileceğine ve böylece onları kendi zevkleri için doğaçlama oyunlar yaratmaya motive edebileceğine inanmaktadır. Onun önerdiği ders planlarının çoğu dramatize edilebilecek şiirlere ve öykülere dayanmaktadır.

Dorothy Heathcote

Yaratıcı dramanın öğrenme için etkin bir yöntem olduğunu savunur. Ona göre yaratıcı drama yaşamın bir pratiğidir. Heathcote'un yaratıcı drama anlayışı, çeşitli dramatik durumların, katılımcıların yaşantılarını işe koşarak bu durumları yeniden yaşamaları ve deneyimlemeleri esasına dayanır. 1970'lerde Dorothy Heathcote yaratıcı drama ve eğitim arasındaki ilişkiyi yeniden değerlendirmiş, "katılımcı öğretmen" anlayışı ile yaratıcı dramaya farklı tanımlamalar getirmiştir. Ona göre bir çocuk önce kendini ifade etmeye hak kazanmalı, özgürlüğe giden yolları kendisi bulmalıdır. Bu yol yaratıcı drama ile birlikte yapılandırılmalıdır. Çünkü yaratıcı drama süreçlerinde duygu, coşku ve heyecan gibi yaşantılar gerçektir ve öğrenme ortamlarında bu gerçeklerden doğrudan yararlanılmalıdır. Öğretmen bu sürecin tam olarak içinde olmalı, gerekli durumlarda role girerek yönlendirmelidir. Ona göre role girerek öğretme, eğitmeninin gruptaki herkesle bağlantı kurmasını kolaylaştırır ve eğitime sınıftaki her bireyden dönüt alma olanağı sunar. Heathcote sadece bir konuyu yaratıcı drama yöntemiyle öğretmeyi amaçlamamış, aynı zamanda çocukların özel bir konunun daha evrensel olan boyutlarını görmelerini sağlamaya çalışmıştır. Heathcote çocukların rol alma yoluyla drama etkinliklerine tam katılımını amaçlamış, tüm yaşantılarını toplumsal açıdan değerlendirmelerini istemiştir. Bu yolla çocukların insanlık hakkında da daha derinlemesine bilgi sahibi olabileceklerini ve içinde yaşadıkları toplumu her açıdan daha iyi tanıyabileceklerini savunmuştur.

Gavin Bolton

Gavin Bolton için yaratıcı drama öğrenmede önemli bir araçtır. Bolton'a göre yaratıcı drama bir grupla gerçekleştirilir ve tüm bilgiler birlikte oluşturulur. Bu nedenle yaratıcı drama hem eğitsel hem de sanatsal bir etkinliktir. Bu nedenle Bolton yaratıcı drama çalışmalarının çok iyi planlanması gerektiğini savunur. Ona göre yaratıcı dramada birey ile yakın çevresi arasında etkili bir iletişim kurulur ve süreç bu iletişim üzerine geliştirilir. Bolton'a göre yaratıcı drama çalışmalarında dramatik durum çok önemlidir, yaratıcı dramanın özü dramatik durumlardır. Dramatik durumlar çocukların daha kolay anlamasını, böylece gerçeklerle yüzleşmelerini ve ön yargısız bunları yorumlayabilmelerini kolaylaştırır. Bolton, grup çalışmalarında yaratıcı dramanın bir öğrenme aracı olarak çok güçlü olduğunu vurgular. Yaratıcı dramayı etkin bir şekilde kullanmak için öğretmenin önemli sorumlulukları üstlenmesi gerekmektedir. Öğretmen, bir dramatik durumu işlerken konunun derinlerine inebilecek, üzerinde durmaya değer bir önerme sunabilecek, böylece temel insan konusunun daha derinden anlaşılmasını sağlayacak yönlendirmelerde bulunmalıdır. Gavin Bolton, her zaman yaratıcı drama sürecinin gerçekleşmesinde öğretmenin sorumluluğundan söz eder. Bu öğrenme, çoğunlukla bilişsel gelişime dayalıdır. Bilişsel gelişim, aynı zamanda kavramsal değişimi de içermektedir. Ona göre geleneksel anlayışta bilginin verilmesi resmi bir eğitim anlayışının ötesine gitmez. Geleneksel anlayışta öğretmen, çocukların kafasına bilgiyi sürühinin içine su döker gibi doldurmaktadır. Bu nedenle bu tür bilgilendirmede kalıcılık söz konusu değildir. Bolton, çocukların bilgilenme sürecinde edilgen olmalarını kabul etmez. Ona göre bir çocuk öğrenme sürecinde aktif olmalı, kendi sorumluluğunu üstlenmelidir.

YARATICI DRAMANIN TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ

Cumhuriyet Dönemi ile başlayan temsil, dramatizasyon, rol oynama, rol yapma, doğaçlama, müsamere, okul tiyatrosu gibi kimi kavramların çoğunlukla yaratıcı drama ile karıştırılması ya da yaratıcı drama ile aynıymış gibi anılması bu dönemi daha farklı olarak değerlendirmeyi gerektirir. Bu kavramların hemen hepsi yaratıcı drama ile ilişkili olan ancak farklı amaç ve işlevlere sahip kavramlardır. Bu nedenle bu kavramlardan herhangi birinin açıklanması durumu, yaratıcı dramaya da bir gönderme yapmayı gerektirir. Ancak şu da unutulmamalıdır ki canlandırmaya ilişkin ilk izlerin görüldüğü Cumhuriyet Dönemindeki çalışmaların tamamen yaratıcı drama olarak adlandırılması yanlıştır. Canlandırmaya dayalı her etkinlik yaratıcı drama olarak adlandırılmaz. 1950'de Selahattin Çoruh'un yazdığı "Okullarda Dramatizasyon" adlı kitapçık, Türkçe'de dolaylı da olsa yaratıcı drama alanının ilk yayını olarak kabul edilmektedir. Bu yayından önce Türkçe'de kitap ya da kitapçık olarak başka bir yayına rastlanmamaktadır. Dramatizasyon odaklı olan bu yayında belirtilen kuramsal kısım ve verilen örneklerin günümüzdeki yaratıcı drama alanı ile doğrudan bir bağlantısı kurulamamakta ancak canlandırma odağında benzerlikler yakalanmaktadır. 1965 yılında da dramatizasyona yönelik başka bir kitapçık "Uygulamalı Dramatizasyon" adıyla Emin Özdemir tarafından yazılır. Bu kitap dramatizasyon kavramına daha geniş yer vermiştir ve dramatizasyonu daha derinden ele almaktadır. Özdemir, günümüzde gelişen ve değişen eğitim anlayışına eş değer olan dramatizasyon ağırlıklı yöntemin çocukların öykünme güçlerine dayanan doğal bir öğrenme yolu olduğu için onların yaşamında geniş ölçüde yer aldığı görüşünü vurgular. 1985 yılı yaratıcı dramanın Türkiye'deki çağdaş

kullanımının kamuoyuna açılması yönünden başlangıç yılı sayılabilir. Ankara’da ilk kez gerçekleştirilen 1. Uluslararası Eğitimde Dramatizasyon Semineri’nde “eğitimde yaratıcı drama”nın bilinen “dramatizasyon kavramından farklı ve çağdaş anlamına yönelik genel bilgilendirme tartışmaları yapılır. Bu tartışmalar Türkiye’de yaratıcı dramanın akademik anlamda ele alınmaya başladığı yıl olarak da adlandırılabilir.

Tamer Levent

Tamer Levent’e göre yaratıcı drama, sadece eğitim-öğretimde kullanılmaz. Yaşamda her şey birbiriyle ilişkilidir. Yaratıcı drama da yaşamın tüm alanlarında ele alınmalıdır. Böylece bireyin kendisini tanıması, kendisini başkalarına ifade etmesi ve başkalarıyla kendisi arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları ayırt etmesi söz konusu olabilmektedir.

İnci San

İnci San yaratıcı dramayı, önceden yazılmış hazır bir metin olmaksızın katılımcıların kendi yaratıcı buluşları, özgün düşünceleri, öznel anıları ve bilgilerine dayanarak oluşturdukları eylem durumları, doğaçlama canlandırmalar olarak tanımlar. Ona göre en yaygın kullanımı eğitim süreçlerinde, çocuk ve ergenleri kapsayan genç bir hedef kitleye yönelik olduğu için ve ayrıca tiyatrodaki kullanılan tekniklerden yararlandığı içindir ki eğitimde tiyatro düşüncesinden de uzak değildir. İnci San yaratıcı dramayı sanat yoluyla eğitim anlayışının önemli bir aracı olarak görmüş ve değerlendirmiştir.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE KULLANILABİLECEK BAZI YARATICI DRAMA TEKNİKLERİ

Yaratıcı dramanın özü canlandırmadır. Bu canlandırmaların da doğaçlama ve rol oynamaya dayalı olması gerekir. Doğaçlamanın olmadığı bir sürecin yaratıcı drama olarak adlandırılması mümkün değildir. Yaratıcı dramada teknik olarak adlandırılan çalışmaların hemen hepsi doğaçlama tekniğinin bir başka çeşitlemesi gibidir. Teknikler farklı amaçlara daha kolay ulaşılabileceği düşünülen araçların kendisidir. Ancak bu amaçlara doğaçlama veya okul öncesi eğitimde dramatizasyon ile ulaşılabiliyorsa eğitim planlarında daha fazla tekniğe yer vermeye gerek yoktur. Yaratıcı drama doğallıktan, sadelikten uzaklaşmamalıdır. Günlük yaşama yakın veya içinde olmalıdır. Yaşantıya dayalı durumların canlandırılmasında doğaçlama ya da dramatizasyonun doğru uygulanması halinde başka bir tekniğe gereksinim duyulmaz. Yaratıcı drama alanında kullanılan tekniklerin çoğu tiyatro, psikoloji veya eğitim alanlarından dönüştürülmüş, geliştirilmiştir. Yaratıcı drama yöntemini uygulayacak öğretmenler bu teknikleri bilmeli, uygulayacak derecede bilgiye sahip olmalıdır. Hangi tekniğin hangi amaca ve yaş grubuna uygun olduğundan emin olunmalı, teknikler bu ön bilgilere göre uygulanmalıdır. Tekniklerin büyük bir kısmı yaratıcı drama yaklaşımlardan biri olan “süreçsel drama” çalışmalarında kullanılır. Eğer okul öncesinde de süreçsel drama yaklaşımı uygulanacaksa çocukların gelişim özelliklerine göre bazı tekniklerden yararlanılabilir. Yaratıcı drama çalışmalarında teknikler ilk defa Jonothon Neelands ve Tony Goode tarafından yazılmıştır. Yaratıcı drama yöntem ve alanının aynı zamanda bir sanat formu olduğunu ve bu sanatsal formda da her zaman anlamlı bir şeyler yaratmak durumunda olduğunu unutmamalıdır. Bu tür kaygılar, öğretmeni ve katılımcıları estetik düşüncelere yöneltir. Teknikler, yaratıcı dramanın yapılandırılmasında ve estetik ifade biçiminin ortaya çıkmasında en önemli bileşenler olarak yer alırlar.

Doğaçlama

Doğaçlama, özgür bir biçimde gerçekleşir. Okul öncesi çocuklarla doğaçlama yapmak ya da onlardan bir yetişkinin yapacağı doğaçlamayı yapmaları beklemek yanlıştır. Çünkü doğaçlamada anlık ve spontan olmak önemlidir. Hemen her şey o anda başlayabilir ve geliştirilebilir. Bu dönem çocukları gelişim özellikleri nedeniyle bu tür canlandırmaları yapamayabilir. Yaş grubu ilerledikçe ve kendiliğindenlik süreci geliştikçe çocuklar doğaçlamaya daha yatkın olabilirler. Bu nedenle bu dönem çocuklarla yapılacak doğaçlama çalışmalarında öğretmenin yönlendirmesi ile çeşitli düzenlemeler yapılabilir. Bir çocuğun tüm hareketlerini kullanarak oynadığı oyunların tamamında doğaçlamanın izleri görülebilir. Çocukların yetişkin çağına gelinceye dek devam ettirdikleri oyunlarında önceden belirlenen roller ve bu rollere bağlı olaylar olmadığı için yaşantıların büyük çoğunluğu bir doğaçlama sürecinde yaşanır. Doğaçlamada doğallık ve içtenlik önemlidir. Doğaçlama iki kişiyle olabileceği gibi küçük gruplarla da uygulanabilir. Küçük grup doğaçlamalarında çocuklar, canlandırmak üzere üstlendikleri konuyu birlikte hazırlarlar ve nasıl bir canlandırma yapacaklarına karar verirler. Çocuklar bu süreçte çatışma ve çözüme ilişkin tartışırlar ve sununun nasıl yapılacağına da birlikte karar verirler. Tekniğin küçük gruplar biçiminde uygulanması okul öncesi çocuklarla uygulanırken elbette anlatıldığı biçimiyle gerçekleşmeyebilir. Bu süreçte öğretmen daha aktif, gerektiğinde rolleri dağıtan, belirleyici, yönlendirici olabilir. Bu yaş çocukları, küçük grup doğaçlamalarında kendileri bir oyunu tasarlayıp doğaçlama yapamayabilirler. Bu nedenle bu uygulama biçimi için de amaç ve grubun özelliklerine göre çeşitlemeler yapılabilir.

Rol Oynama

Rol, sözcük olarak görev anlamını taşır. Bir kişinin bir eylemde üstlendiği sorumluluk olarak da adlandırılabilir. Rol aynı zamanda tiyatro sanatında oyuncunun sahnede yapacağı sözel veya bedensel tüm hareketlerdir. Rol oynamak, yaratıcı drama açısından bir doğaçlamada bir görevi üstlenmektir. Rol yapmak ise daha çok doğal davranmamak, içten olamamaktır. Yaratıcı dramada bir teknik olarak rol oynama doğaçlama sırasında bir kimliği, bir başkasını veya başkalarının işlevlerini ya da yerini kabullenme, kişiliği üstlenme, canlandırma etkinliği olarak gerçekleştirilir. Rol oynama, doğaçlama tekniği ile birlikte eş zamanlı olarak kullanılır.

Tüm grupla doğaçlama-rol oynama

Okul öncesi yaratıcı drama çalışmalarında tüm grupla yapılan doğaçlama-rol oynama ayrı bir teknik olarak da adlandırılabilir. Bu uygulama biçiminde tüm çocuklarla birlikte öğretmen de aynı anda doğaçlamanın içinde olur. Bu çalışmanın aynı anda tüm çocuklarla birlikte gerçekleştirilmesi pek çok

olumlu değerin geliştirilmesini sağlayabilir.

Öğretmenin rolde olması

Okul öncesi dönemde yapılacak yaratıcı drama çalışmalarında doğaçlama ve rol oynama ile birlikte en çok kullanılabilir tekniklerden biri öğretmenin role girme tekniğidir. Öğretmenin rolde olması okul öncesi dönem çocukları için hem uygun hem de önemli tekniklerden birisidir. Yaratıcı dramada öğretmen bu teknikle yaşantıların canlandırılmasına yönelik yönergelerini “kenardan yönetim” ile herhangi bir kurgusal rolün içinde olmadan, taşıdığı gerçek öğitmen/öğretmen kimliği ile verebilir. Bu yönerge verme biçiminde yaratıcı drama öğretmeni, kendi sahip olduğu öğretmenlik rolünün dışında herhangi bir kurgusal rol içerisinde bulunmamaktadır. Bu tekniğin en önemli özelliklerinden birisi, öğretmenin bir kurgusal dünyada ve bir rol içerisinde gerçek dünyaya dönülmeden örtük ya da doğrudan yönerge verebilmesidir. Böylece süreç bozulmamış, kurgusallık kesintiye uğramamış, katılımcıların da dikkatleri dağılmamış olur. Öğretmen, tüm çocuklarla birlikte süreci yaşar ve olayın akışını daha kolay takip edebilir. Dramatik kurgunun gelişimi sırasında katılımcıların birbirleriyle etkileşim içinde bulunmaları, birlikte çalışabilme ve ortak çözüm yolları bulabilmeleri için öğretmen, destekleyici rolünü bu teknikte daha etkin olarak yerine getirirken aynı zamanda dramatik akışa da hâkim olabilir.

Dramatizasyon

Dramatizasyon, oyunlaştırma veya bir durumu gerçekte olduğundan daha heyecan verici ya da kötü göstermek olarak açıklanabilir. Bir teknik olarak dramatizasyon, daha çok yazılı bir metne bağlı olarak bir konunun, öykünün, masalın ya da bir durumun oyunlaştırılmasıdır. Dramatizasyon yaratıcı drama tekniklerinden biridir. Dramatize, sözcük olarak oyunlaştırılmış ya da oyun biçiminde olan; dramatize etmek ise roman, öykü, Şiir gibi bir yazın yapıtını radyo, TV ya da sahne oyunu biçimine sokmak, oyunlaştırmaktır. Dramatizasyonda öğretmen çok daha aktiftir, belirleyicidir. Çocuklar, öğretmen tarafından verilen rollere bağlı kalarak canlandırmalar yapar, kendilerine verilen metinde bulunan karakterleri canlandırır. Dramatizasyon tekniğinde öykü, masal gibi metnin tamamının oyunlaştırılması söz konusudur. Dramatizasyon, Türk eğitim sisteminde daha çok okul öncesi dönem çocukları ile bir yöntem olarak daha kolay uygulanabilir.

Donuk İmge/ Heykel Formu-Fotoğraf Oluşturma

Yaratıcı dramada “donuk imge” tekniği çocukların bireysel ya da küçük gruplar olarak kendi bedenleri ile hareketsiz, sessiz, sözsüz görüntüler oluşturmasıdır. Uygulaması kolay ve etkili bir tekniktir. Bu görüntüler bir tablo, bir fotoğraf, bir heykel, bir ifade formu, bir duruş biçiminde de gerçekteleştirilebilir. Bu teknikte çocuklar önemli bir durumun, görüntünün canlandırmasını “hareketsiz” bir biçim vererek uygularlar. Okul öncesi çocuklarla yapılabilecek bir çalışmada çocuklardan bu görüntüyü oluşturmaları elbette beklenmemelidir. Öğretmen süreçte bu kısmı anlatarak tekniği uygulayabilir. Bu yaş çocukları imge çalışmalarını kendiliklerinden gerçekteleştiremezler.

Toplantı Düzenleme

Çocukların rol içinde hep birlikte karar vermek ya da öneriler geliştirmek, herhangi bir bilgiyi paylaşmak, bir sorunun nedenini veya çözümünü araştırmak gibi amaçlara yönelik olarak eyleme geçmesi durumunda bu teknik uygulanabilir. Tekniğin uygulanmasında öğretmen toplantının biçimini oluşturan, toplantıyı başlatan, yönlendiren kişi olması açısından aktif ve belirleyicidir. Öğretmenin bu teknikte belirleyici olması, çocukların yaş grubunun özelliklerinden kaynaklanmaktadır.

Pantomim (Sessiz-Sözsüz Canlandırma)

“Mim” oyuncunun herhangi bir davranış ya da duyguyu yüz ve beden devinimleriyle anlattığı, yalnızca devinimlere dayanan sözsüz oyun; “pantomim” ise düşünce ve duyguları kimi kez müzik ve dansla, kimi kez çeşitli eşya eşliğinde, kimi kez gövde ve yüz devinimleriyle gerçekteleştirilen bir tekniktir.

Özel Mülkiyet-Yarım Kalmış Materyal

Bu teknik bir kişiye ait herhangi bir nesne, çanta, defter veya onun özelliğini yansıtacak çeşitli belgeler aracılığı ile karakterin ve olay akışının oluşturulmasıdır. Bu nesnelere yola çıkılarak bir yaratıcı drama süreci birlikte oluşturulur. Yarım bırakılmış nesnede çocuklara bu nesnelere sunulur. Onlardan nesne ve nesnelere arasında ilişki kurarak bir öykü oluşturmaları ve bunu canlandırmaları beklenir. Okul öncesi çocukları ile bu çalışma, öğretmenin yönlendirmesi ile masal veya öykü kahramanının bir parçası olarak başlatılabilir ve geliştirilebilir.

Anlatı Tiyatrosu (Anlatı Tekniği)

Anlatı tekniğinde unutulmaması gereken olgu, hemen herkesin anlatacağı mutlaka bir öyküsünün olması bunun da farklı biçimlerde anlatılabilmesinin olanaklı olmasıdır. Anlatıcı, bir öyküyü yazılı bir kaynağa dayalı olarak anlatır. Anlatı tiyatrosunda öykü üçüncü tekil kişi ağzından, bakışından ve geçmiş zamandan anlatılır. Geçmiş zamanda ifade edilen “anlatıcı konuşması”, canlandıran kişinin kendi konuşmasını içeren “fiğür konuşması” ve “sahnesel canlandırma” bu teknikte birlikte uygulanır. Bu nedenle anlatım ve oyun arasında bir hiyerarşi söz konusu değildir. Anlatıcı (oyuncu) saniye hızıyla farklı fiğürleri canlandırabilir. Bir yandan öyküyü anlatan kişiye hemen sonra oynayan rolüne bürünebilir.

Duvardaki Rol

Ana karakter zemine ya da duvara resmedilir. Yaratıcı drama süreci boyunca çocuklar, bu karaktere

yönelik sürekli yeni bilgiler eklerler. Bu bilgilerle karakter ve öykü birlikte oluşturulur. Bir masal ya da öykünün kahramanı hakkında da bu çalışma, metin okunmadan ya da anlatılmadan önce yapılabilir.

YARATICI DRAMA ÇALIŞMALARINDA EDEBİ METİNLERDEN YARARLANMA**Edebiyat ve Drama**

Duygu ve düşüncelerin sözlü ya da yazılı aktarımı olan edebiyat, aynı zamanda sözcüklere yüklenen derin anlam ve sözcükler arasındaki uyumla insanları etkileme sanatıdır. Edebiyat ve yaratıcı drama arasında; yaratıcı olma, kurguya dayanma, hem araç hem de amaç olabilme, okuyucu/katılımcı tecrübesiyle gelişme ve zenginleşme, farklı disiplinlerden beslenme ve yaşamadan yaşanmışlık kazandırma gibi birçok açıdan benzerlikler bulunmaktadır. Edebiyat eğitiminin en önemli aracı metinlerdir. Edebî (sanatsal) metinler; duygu, düşünce ve hayallerin okurda/dinleyende heyecan ve hayranlık uyandıracak şekilde estetik bir yapıda söylenmesi ve yazılması ile oluşan edebiyat ürünleridir. Edebî metinler de metinde anlatılan olayı aktarma biçimiyle anlatmaya bağlı edebî metinler ve göstermeye bağlı edebî metinler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Anlatmaya bağlı metinler masal, fabl, halk hikâyesi, destan, efsane, mesnevi, manzum hikâye, hikâye ve roman türlerini içerirken göstermeye bağlı metinler tiyatro metinlerini kapsamaktadır. Güçlü bir anlatı olmadan yaratıcı drama çalışmalarında ilgiyi canlı tutmanın zor olması ve drama ile edebî metinlerin yapısal öğeleri arasında benzerliğin bulunması iki kavram arasında doğrudan bir ilişkinin var olduğunu gösterir. Anlatmaya bağlı edebî metinlerin her birinin bir kurgusu vardır. Bu kurgu serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluşan olay örgüsüdür ve dramatik bir yapıya sahiptir. Yaratıcı drama da dramatik olandan beslenir ve her dramatik durumun başlangıç, gelişme ve bitiş süreci vardır. Anlatmaya bağlı metinler genellikle yaşanmışlıkları temel alır. Yaratıcı drama da tecrübelerle dayanır ve insanların yaşadığı olaylardan hareket eder. Anlatmaya bağlı her edebî metin herhangi bir zaman diliminde gerçekleşebilir ve yazıya geçirilebilir; dramada tasarlanan dramatik durum da herhangi bir zaman diliminde gerçekleşmiş olabilir ve gerçekleşme zamanı ile aktarım zamanı farklı olabilir. Anlatmaya bağlı metinlerde birbirinden farklı özelliklere sahip ana ve yan karakterler yer alır ve anlatıda karakterlerin daha iyi anlaşılması için betimlemeye önem verilir. Bir dramatik durum canlandırılırken de ağırlıkları birbirinden farklı roller canlandırılır ve rollerin daha iyi anlaşılması için karakteri anlatan özelliklerin sözler ya da beden hareketleri ile doğru betimlenmesi gerekmektedir. Her edebî metnin bir konusu, iletisi ve ana fikri vardır. Drama çalışmalarında da bir konu/düşünce/fikir temel alınır ve bu odak doğrultusunda planlama yapılır. Edebî metinde anlatı, yaratıcı dramada ise dramatik durumlar insan-insan, insan-doğa, insan-toplum, insan-kendisi arasında gerçekleşen çatışmadan beslenir. Temel olarak yapısal unsurlar açısından (yer, zaman, çatışma, olay, ileti, karakter, olay örgüsü) birçok benzerlik gösteren bu iki alan, birbirini destekleyen sanat alanlarıdır. Benzerliklerden hareketle tüm edebî metinler yaratıcı drama süreci içerisinde farklı aşamalarda ve farklı etkinliklerle uygun bir şekilde kullanılabilir. Ancak hedef kitlenin okul öncesi yaş grubu olması nedeniyle, etkinliklerin planlanmasında söz konusu yaş grubunun gelişim düzeyine uygun olan edebî metinler temel alınmıştır.

Okul Öncesi Dönemde Edebî Metnin Önemi

Çocuklar için seçilecek edebî metinlerde hedef kitlenin çocuklar olduğu düşünülerek kullanılacak edebî metinler hafife alınmamalı, dili ve yapısı açısından en az yetişkin edebiyatı kadar ustalıkla kaleme alınmış, bilinçle ve titizlikle üretilmiş metinler seçilmelidir. Çünkü okul öncesi dönemden itibaren yaş, gelişim ve ilgisine uygun edebiyat metinleriyle karşılaşan çocuğun dil, bilişsel, duyuşsal, kişilik ve sosyal gelişiminin doğrudan ya da dolaylı olarak olumlu yönde geliştiği bilinmektedir. Çocukların farklı metin türleri aracılığıyla bilgi, beceri, estetik gelişimleri desteklenirken çocuklar özellikle edebî metinler aracılığıyla sosyal davranış kurallarına uymayı, toplumsallaşmayı, empati kurmayı, farklı yaşamları tecrübe etmeyi, farklı karakterlere bürünmeyi ve problemlere yeni çözümler üretmeyi deneyimlerler. Okul öncesi çocuklarının gelişim düzeylerine uygun edebî metinler ile desteklenen yaratıcı drama etkinlikleri bu sürecin yapılandırmasını kolaylaştırır. Okul öncesi dönemindeki çocukların en temel uğraşı ve gereksinimi oyunlardır. Bu sebeple edebî metinlerin oyunsu bir süreç olan yaratıcı drama çalışmalarında kullanılması, çocuğun oyun ile öğrenmeyi birleştirerek süreçten zevk alması ve eğlenerek kavraması açısından önemlidir. Bir edebî metnin yaratıcı drama çalışmasında kullanılmasıyla çocuk, toplumsal yaşamı ve bu yaşama ilişkin dengeleri öykü içerisindeki kurmaca dünyayı canlandırarak öğrenir ve yaşamadan yaşanmışlık kazanır. Bu nedenle yaratıcı drama çalışmalarında kullanılan edebî metinlerin çocuğun dil becerisinin yanı sıra yaşama dair öğrenmeleri, yaşam tecrübesi edinmesi ve toplumsallaşması üzerinde oldukça büyük etkisi

bulunmaktadır.

Yaratıcı drama çalışmalarında edebî metinlerden yararlanma sürecinde dikkat edilmesi

gerekenler:

Edebî metinlerden hareketle gerçekleştirilen yaratıcı drama çalışmalarında dikkat edilmesi gereken çeşitli noktalar vardır. Bu noktaları genel olarak şu şekilde maddeleyebiliriz;

- Çocukların gelişim özelliklerine uygun, dramatik yapısı güçlü olan ve çocukların yaşamları ile bağdaştırabilecekleri konuları içeren edebî metinler seçilmeli,
- Öğretmenin metni öğrencileri ile paylaşmasının ardından olay örgüsünün üzerinde bir kez daha durularak metnin ve olay sıralamasının doğru anlaşıldığından emin olunmalı,
- Karakterlerin özellikleri hakkında konuşularak ve öğretmen tarafından öğrencilere karakterler hakkında çeşitli sorgular sorularak karakter özelliklerinin anlaşılması sağlanmalı,
- Metnin nasıl canlandırılacağı ya da hangi bölümünün canlandırılacağına karar verilmeli,
- Öğretmen rehberliğinde başta gönüllülük esas olmak üzere öğrencilerin rol alması sağlanmalı ve role hazırlık için süre tanınmalı,
- Canlandırma etkinlikleri bittiği zaman canlandırılan metin ve roller hakkında tartışılarak metnin daha iyi anlaşılması sağlanmalıdır.

Okul Öncesi Dönemde Kullanılabilecek Edebî Metin Türleri

Okul öncesi dönem çocukları ile gerçekleştirilecek yaratıcı drama çalışmalarında kullanılabilecek edebî metin türleri, çocukların bilişsel ve duyuşsal gelişim düzeyi doğrultusunda sınırlandırılmaktadır. Seçilen edebî metinlerde ele alınan konu; çocuk için kabul edilebilir, inanılır, açık ve anlaşılır olmalıdır. Bu yaş gelişim düzeyindeki çocuklar için seçilen metinlerde olaylar neden-sonuç ilişkisi içerisinde gelişmeli ve zaman doğrusal bir şekilde kronolojik olarak ilerlemelidir. Çatışma, heyecan ögesi ile dengeli gelişmeli ve her çatışmadaki düğüm noktası çatışmayı çözmek için gösterilen girişimden hemen sonra çözüme ulaşmalıdır. Bu nedenle yaş grubu için en uygun edebî metinler o yaş grubuna tanıdık bir olayı anlatan, kahramanlar ile özdeşim kurulabilen, neden sonuç ilişkisi içinde ilerleyen ve inandırıcı bulunan öykü ve masal gibi anlatmaya bağlı türler; şiir, tekerleme, mani, sayışma ve bilmece gibi manzum metin türleridir.

Masal

Sözlü edebiyat geleneğinin önemli bir parçası olan masal; milletlerin ortak bilincinden doğan, ağızdan ağıza kuşaklar boyunca aktarılan, oluşum zamanı net olarak bilinmeyen, içerisinde olağanüstülükler barındıran hayal ürünü olayların anlatıldığı bir türdür. Masalların öğrenme ve öğretme sürecinde kullanılması, çocukların anlama-anlatma becerileri ile dinleme ve konuşma alt dil becerilerinin gelişmesinde önemli bir rol oynar. Masal; çocuğun hayal dünyasını geliştirmesi, evrensel değerler öğretmesi, somut kavramların algılanmasını kolaylaştırması ve dil kullanma becerilerinin geliştirilmesinde oldukça büyük önem taşımaktadır.

Öykü

Öykü yaşanmış ya da yaşanması muhtemel olayları anlatan ve okuyucuda heyecan uyandıran bir türdür. Öyküler çocukların yaşam deneyimlerini zenginleştirir, farklı insan tiplerini tanımalarını sağlar ve insanlarla iletişim kurma becerileri kazanmalarında onlara yol gösterir. İyi bir çocuk öyküsünden beklenen; çocuğun bilişsel ve duyuşsal alanlarına katkıda bulunması, yaşamı her yönüyle tanıtmayı ve çocuğun yaşama etkin katılımını sağlamasıdır. Bu sebeple öyküde yer alan çatışma durumlarının anlaşılabilirliğini kolaylaştırmak için çocuk öyküleri serim, düğüm ve çözümden oluşan yalın bir olay örgüsüne sahip olmalıdır.

Şiir

Şiir; içerik öz, söz ve biçim açısından özgün, okuyanı etkilemeyi, duygulandırmayı amaçlayan yoğun bir söz sanatı ürünüdür. Çocuk şiiri ise çocuk duygularını ortaya çıkaran, sesler, ritimler ve uyaklara sahip, şiirin gerektirdiği tüm estetik kaygıları taşıyan çocuk edebiyatı ürünüdür. Çocuk edebiyatı ürünü olarak şiir kısa mısralardan oluştuğu ve ahenk unsurlarına sahip olduğu için çocuğun dikkatini çeker. Şiir çocuğun yaratıcılığını, ritim ve hareket becerilerini tetikleyen bir motivasyon kaynağı olabildiğinden yaratıcı drama çalışmalarında doğaçlamaya başlamak için oldukça elverişli bir başlangıç noktasıdır. Bu nedenle şiir, özellikle okul öncesi gibi küçük yaş grubu ya da drama çalışmalarına yeni başlayanlar için uygun bir araçtır.

Tekerleme

Tekerleme; masal, öykü, bilmece, halk tiyatrosu gibi bazı edebî türler içinde veya bağımsız olarak söylenen ölçülü ve kafiyeli sözlerdir. Tekerlemelerin çocukların sosyal yönden gelişmelerinde ve dil becerilerinin gelişmesinde olumlu katkıları vardır. Tekerlemeler çocukların ana dillerini güzel ve doğru biçimde kullanma becerilerini geliştirir. Çocukların kelime dağarcığının zenginleşmesine katkı sağlayarak hayal dünyalarını zenginleştirir. Çocukların topluluk karşısında konuşabilmesini kolaylaştırır. Bu sebeple tekerlemeler dramının tüm aşamalarında kullanılabilir.

Mani

Anonim halk şiirinin en küçük nazım biçimi olan mani çocukların dil gelişimini destekleyen, kafiyeli ve ahenkli söylenişi ile dilin etkili ve yoğun kullanımını örnekleyen, çocuk edebiyatında malzeme

olarak kullanılabilen halk kültürü ürünleridir. Manilerin dramatize edilmeleri çocukların hem dil becerilerinin gelişmesini hem de gelenek ve göreneklerini öğrenmelerini kolaylaştırır.

EDEBİ METİNLERLE GERÇEKLEŞTİRİLEBİLECEK YARATICI DRAMA ETKİNLİK ÖRNEKLERİ

Okul öncesi yaş grubu ile gerçekleştirilecek çalışmalarda uygulanabilecek çok sayıda etkinlik vardır. Bu etkinliklere örnek olarak metni dramatize etme, metnin devamını getirme, metnin sonunu değiştirme, başlıktan hareketle öykü oluşturma, öykü karakterlerini canlandırma, metni sözsüz canlandırma (pantomim), nesnelere kullanarak öykü/masal oluşturma örnek verilebilir. Bu etkinlikler içerisinde okul öncesi çalışmalarında sıklıkla uygulanan yaratıcı drama çalışması metne bağlı canlandırma olan dramatizasyondur. Bu dönemde gerçekleştirilen dramatizasyon çalışmalarında konunun, metnin seçimi, rollerin dağıtımı lider ya da öğretmen tarafından yapılır. Katılımcılar öğretmen tarafından verilen rollere bağlı olarak beden dili ya da sözel olarak canlandırmalar yapar. Edebi metinler kullanılarak gerçekleştirilebilecek çeşitli yaratıcı drama etkinlik örnekleri şunlardır:

- Metni Dramatize Etme
- Metnin Devamını Getirme
- Öykü/Masal Zinciri
- Metnin Bir Bölümünü Değiştirme
- Metne Başlık Oluşturma
- Öykü Karakterlerini Canlandırma
- Kahramanlardan Hareketle Bir Metin Oluşturma
- Metne Hareketle ve Sesle Eşlik Etme
- Parmak Oyunları
- Şiir Korosu

YARATICI DRAMA ÇALIŞMALARINDA RİTİM VE MÜZİK

Müzik ve yaratıcı drama, yaratılarla yüklü olduğu tartışmasız kabul gören iki alandır. Bazen müzik dramayı kendine araç olarak görmüş, bazen de drama müziği. Başlangıç noktalarının yaratıcılığa ve doğaçlamaya dayalı, değişken ve bilinmezliklerle donanmış, duyguların aktarım aracı olmaları her iki alanın da ortak yanlarıdır.

YARATICI DRAMANIN UYGULAMA AŞAMALARINDA MÜZİĞİN KULLANILMASI

Yaratıcı drama etkinliklerinin çoğunda doğrudan ya da dolaylı olarak müziğin kullanıldığı görülür. Öyle ki yaratıcı dramanın ilk işlem basamağı sayılan "ısınma çalışmaları"nın yaygın uygulamalarından olan serbest ya da yönergeli yürüyüşlerde, tartım (ritim) alıştırmalarında müzik dinletilebilmektedir. Yine katılımcıların yeti, yetenek ve deneyimlerine bağlı olarak yalnızca tartım (ritim) eşliğinde de söz konusu yürüyüş vb. etkinlikler gerçekleştirilebilir. "Isınma/Oyun", "canlandırma/doğaçlama" ve "değerlendirme" süreçlerinde ise müziğin çoğu kez geri düzlemde duyurulduğu görülür.

Zaman

zaman da çalışma konusu olarak değerlendirilir. Isınma çalışmaları, yaratıcı drama etkinliklerinde düşünsel ve bedensel hazırlanmayı sağlamaya yöneliktir. Bireysel yeterliliği, öbek yeterliliğine dönüştürmeyi ve paylaşımı da amaçlayan ısınma çalışmalarında en etkili uygulamalardan birisinin tartım çalışmaları olduğu düşünülmektedir. Doğaçlama ve rol oynama çalışmalarında müzikten iki biçimde yararlanılmaktadır. Bunların ilki çalışmaların grup içi gösterim sürecinde yapılan etkinliklerin aktarımında tamamlayıcı öge olarak geri düzlemde duyurulmasıdır. İkincisi ise doğrudan yaratıcılıkla ilişkilendirilebilen bir kullanım biçimidir. Değerlendirme aşamasında, yaratıcı drama uygulamasının odağını oluşturan canlandırmaların sorgulanması yapılır. "Neyi, niye yaptık?" vb. sorulara yanıt arandığı, yapılanların gözden geçirildiği, tartışıldığı bu bölümde sınırlı olarak müzik kullanılmakla beraber rahatlama çalışmalarında, müzik eşliğinde dinlenme ve gevşeme amaçlanır. Her yaratıcı drama çalışmasının müzik eşliğinde yapılması zorunluluğu yoktur. Ancak müzik kullanılacaksa da seçilen müziklerin yaratıcı drama çalışmalarının hangi süreçlerinde uygun olup olmadığı denenmelidir. Değişmezliği olan bir müzik listesi söz konusu olamaz. Hangi eserin, hangi süreçte kullanılması gerektiği liderin ve katılımcıların sorunu olmalıdır. Çalışmalarda kullanılması önerilen eserlerin bazılarının uygulanabilirliği zordur. Bazılarında ise yanlış bilgilenelemelere yol açabilecek durumlar oluşabilmektedir. Yaratıcı drama çalışmalarında müziğin işlevinin bu denli sınırlı kullanımının iki nedenden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bunların ilki, kullanılmak istenilen müziklerin çalışma amaçlarına uygun olup olmadığına denenmemiş olmasıdır. İkincisi ise drama liderinin, yaratıcı drama çalışmalarında kullanabileceği müzik dağarcığının sınırlılığıdır. Yaratıcı drama çalışma yönergeleriyle müzik ilişkisi belirgin değildir. Örneğin; "Müzik eşliğinde ısınma hareketleri yapılır", "Komutlara göre müzik eşliğinde yürünür.", "Müzikle birlikte tavanda saptanan noktaya doğru uzanılır.", "Müzik eşliğinde rahatlama yapılır." diye belirtilen yönergelerin eksik olduğu düşünülmektedir.

TARTIM (RİTİM) EĞİTİMİ

Tartım Eğitiminin Amacı ve Çocuğun Gelişimine Etkileri Müzikte, seslerle zamanın düzenli aralıklara bölünmesine "tartım" (ritm) denir. Başka bir deyişle tartım, zamanın düzenli bölünmesidir. Tartımsal eğitim, çocuğa devinim (hareket) ve müzik yolu ile kendini keşfetme, kendini denetleme, çevresindeki nesne ve insanları algılama ve onlarla yüzleşme olanağını sağlar. Basit araç gereçler ve sürekli yinelenen alıştırmalarla düşünme etkinliği artırılır. Buna bağlı olarak da algılama yetisi, başka öğrenim alanları için de geliştirilmiş olur. Tartım eğitiminde en önemli amaç, tartımsal deneyim edinmektir. Bu da uyum sağlama sürecini kısaltacaktır. Bu çerçevede sözcük ve kavram bilgisinin aktarımı dolaylı olarak ele alınır. Kavram oluşturmaya yönelik alıştırmaların başında dil gelişimiyle ilgili kavramların edinilmesi gelir. Böylece tartımsal deneyimin çoğaltılması sürecinde kavram öğretimi de gerçekleştirilmiş olacaktır. Gelişmiş tartım duyuları, dokunma duyumuyla bileşir. Zihinsel tartımsal ifade, dışsal tartımlı dokunmayı da beraberinde getirir.

Düşünceler ve eylem arasında yeni bağlantılar kurulur:

1- Duymak, söylemek, taklit etmek

2- Seslerle düşünmek, doğaçlama yapmak

3- Okumak, seslerle düşünmek (Okul öncesinde tartımsal okuma eylemi, değişik resim ya da geometrik

biçimlerin adlarının söylenmesi biçimindedir).

Tartım eğitimiyle çocuğun tartım duygusu geliştireceği gibi denge, dikkat, tepki, güven vb. duyguları ile el, kol, ayak, baş, göz gibi örgenleri arasında eşgüdüm (koordinasyon) sağlanmasına, davranışlarında çeviklik ve incelik kazanmasına yardımcı olunur. Tartım çalışmalarında eller, değişik biçimlerde vuruşlar yapmak için kullanılır.

Çalışma; ses çıkarmak amacıyla ellerin birbirine, bedenın çeşitli yerlerine ya da masa, iskemle, sıra gibi bir nesneye vurulmasıyla gerçekleştirilir. Tartım çalışmalarında ayaklar da eller gibi değişik biçimlerde kullanılabilir. Çalışma ayakların yere ya da bir nesneye ses çıkaracak biçimde vurulmasıyla gerçekleştirilir. Tartım çalışmalarında hem blok flüt, akordeon ve piyano, bağlama gibi ezgili müzik araçları hem davul, trampet, tef gibi vurmali çalgılar hem masa, sıra, gazoz kapağı, ceviz kabuğu, konserve kutusu gibi müzik dışı ses veren araçlar, CD gibi müzik dinleme araçları kullanılabilir. Okul öncesinde tartım çalışmaları için ideal araçlar "Orff çalgıları" dır. Bu müzik araçları (çalgılar) şarkı söylenirken eşlik etme biçiminde kullanılabilirdiği gibi tartım eğitimi yapılırken de çocuklara belletilen ve onların uyguladıkları çeşitli el ve ayak vuruşlarına, beden devinimlerine eşlik etme biçiminde de kullanılır.

Tartım Oyunları

Müzik araçları tartım alıştırmalarında tartım çalışması ve tartım oyunu olarak iki yolla kullanılabilir. Çocuğa uygulanacak tartım eğitiminde, konuşma dilinin özelliklerinden de yararlanılabilir. Bu tür yararlanma, aynı zamanda çocuğun dil gelişimini de olumlu etkileyecektir. Tartım çalışmaları, öğretmen ve çocuklar tarafından birlikte uygulanır. Her çocuk, tartım (ritim tutmak) amacıyla sınıfta bulunan bir vurmali çalgıyı ya da müzik dışı ses veren bir tartım aracını kullanabilir ya da sesler çıkarabilir. Bu çalışmada öğretmen bir araçla bir tartım kalıbını seslendirir, çocuklardan bu tartım kalıbını yinelemelerini isteyebilir. Tartım oyununda öğretmen, izleyici durumundadır. Her çocuk, vurmali çalgılardan ya da müzik dışı ses veren araçlardan istediği birini alır ve öğretmenin hiçbir müdahalesi olmaksızın onunla ritim çalışmaları yapar.

YARATICI DRAMA ETKİNLİĞİNİN YAPILANDIRILMASI-AŞAMALARI

Yaratıcı drama etkinliğinin yapılandırılmasında izlenecek aşamalar ısınma-hazırlık, canlandırma ve değerlendirme aşamalarıdır.

Isınma- Hazırlık Çalışmaları

Isınma-hazırlık çalışmaları, grup dinamiği oluşturma amacına hizmet etmekle birlikte bedensel ve zihinsel bir etkileşime dayalı olarak hem çocukların yaratıcı dramaya alışmasını hem de bir sonraki aşamaya hazırlanmasını sağlamaya yönelik etkinliklerden oluşmaktadır. Bu aşama, daha çok bedenin hareket halinde olduğu, bedenin gerilmesi, gevşetilmesi, davranış, jest, mimik, ses, nefes gibi ifade araçlarını da kapsayan çalışmaları içermektedir. Bu çalışmalarda duyular eş zamanlı ve yoğun olarak kullanılmakta; tanışma, etkileşim kurma, güven kazanma, uyum sağlama gibi grup dinamiği oluşturmaya yönelik etkinliklere yer verilmektedir. Isınma-hazırlık çalışmaları, çocukların duygu ve düşüncelerini ifade etmelerine, kendilerine ve başkalarına güven duygusu kazanmalarına, uzamsal farkındalık geliştirmelerine, bedenlerini kontrol edebilmelerine, vücutlarını tanımalarına ve vücut kısımlarının görevlerini ve hareketlerini keşfetmelerine olanak sağlayan çalışmalardır. Isınma-hazırlık aşamasının kuralları diğer aşamalara göre daha belirgindir ve daha çok öğretmenin (liderin) belirlediği çalışmalara yer verilir. Durum ve amaca göre bu çalışmalar uzun süreli veya kısa süreli olabilir. Çocuk oyunlarından bu aşamada sıklıkla yararlanılmakta olup oyunlar, öğretmenin ve çocukların hem birbirlerine ısınmalarını hem de çalışılacak konuya hazırlanmalarını kolaylaştırabileceği gibi çocukların çalışılan mekânla da etkileşime girmesine fırsat verebilmektedir. Ancak yaratıcı dramanın ısınma-hazırlık aşamasında oyunlara çok sık yer verilir, eğlence temel amaç haline gelirse ve yaratıcı dramanın diğer aşamalarına geçilmezse çocuklarda oyunun yaratıcı drama etkinliklerinin kendisi olduğu düşüncesi oluşabilmektedir. Canlandırma aşamasında birlikte çalışacak küçük grupların oluşturulması, çocuklara canlandırılacak konunun verilmesi, grupların süreçle ilgili hazırlıkları, rolleri belirlemeleri, gerektiğinde kullanacakları materyalleri ve canlandırma yapacakları yerleri seçmeleri ve uygun şekilde düzenlemeleri de bu aşamada gerçekleştirilmektedir. Bu aşamada oyunlardan ve hareket çalışmalarından da yararlanıldığı için çocukların rahatça hareket edebileceği büyüklük ve genişlikte bir mekân olması, çalışmaların başarılı olmasını sağlayacaktır. Sınıftaki masa, sandalye gibi eşyalar kenarlara çekilerek mümkün olduğunca geniş alan yaratılmalıdır. Yaratıcı drama çalışmalarına yeni başlayan gruplarda öğretmenin ısınma etkinliklerine aktif bir şekilde katılması hem çocukların daha rahat olmalarını, hem de kendilerini değerli hissetmelerini sağlayabilir. Isınma-hazırlık aşamasında çocukları canlandırma aşamasında gerçekleştirilecek olan çalışmalarda ele alınacak konu/kurgu içerisindeki rollere hazırlamak amacıyla öğretmenin role girmesi, donuk imge, listeleme, mekân düzenleme, imgeleme gibi role hazırlama tekniklerinden yararlanılabilir.

Canlandırma Aşaması

Canlandırma bir konunun süreç içinde biçimlenip ortaya çıktığı, belirlendiği aşamadır. Bu aşama canlandırılacak bir konu/kurgu çerçevesinde bir başlangıç noktası olan, doğaçlama, rol oynama ve diğer tekniklerin kullanıldığı bir aşamadır. Yaratıcı drama çalışmalarındaki tüm yaşantılar, paylaşımlar, değerlendirmeler bu aşamada oluşturulan canlandırmalara, sonuçlarına ve bireyde bıraktığı izlere göre yapılır. Canlandırma aşamasında kurgu ve dramatik an da dikkate alınarak yaratıcı drama tekniklerinden bir veya birkaçı seçilerek çocuklardan canlandırmalar yapmaları istenir. Canlandırma aşamasında yararlanılan temel teknikler doğaçlama ve rol oynamadır. Doğaçlama önceden hiç belirlenmemiş veya çok az tasarlanmış, spontan serbest bir biçimde gerçekleşir. Bu aşamada masaldan, öyküden, şiirden, fotoğraftan, tablodan, olaydan, bir sözcük veya kavramdan, bir heykelden ya da müzikten, haberdan kısacası eğitimin ve sanatın hemen her alanından ve gündelik yaşantıdan yola çıkılarak yapılacak doğaçlamalara ve rol oynamalara yer verilebilir. Doğaçlamalar oluşturulurken “kim, ne, nerede, ne zaman, niçin” sorularının yanıtlanması gerekir. Bu aşama aynı zamanda liderin verdiği bir konuyu canlandırmak için yapılan “canlandırma öncesi” hazırlıkların yapılmasını da içerir. Bu aşamadaki canlandırmalar bireysel, ikili olabileceği gibi küçük veya büyük gruplar ya da grubun tamamıyla aynı anda da olabilir. Canlandırma aşamasında çocukların role girmelerini kolaylaştırmak ve canlandırılacak duruma ve/veya role ilişkin inanç oluşturabilmek amacıyla karakter oluşturma, nesnelere kullanarak mekânı düzenleme, öğretmenin role girmesi, planlama, anekdot, toplantı düzenleme gibi çalışmalardan yararlanılabilmektedir. Gerçek yaşamdan olaylarla ilgili doğaçlamalar yapılırken çocuklara bazı bilgilerin net olarak verilmesi gerekmektedir. Bu bilgiler; çocukların rolleri

(kim olacaklar?), olayın geçtiği yer/mekân (nerede?), olayın geçtiği zaman, belirli bir roldeki kişiye ait bilgi (özel bilgi), doğaçlamanın nasıl başlayacağı (başlangıç noktası) ve nasıl biteceği (bitiş noktası) gibi bilgilerdir.

Değerlendirme Aşaması

Yaratıcı drama çalışmalarında değerlendirme aşaması da oldukça önemlidir ve süreçte elde edilen sonuçlar bu aşamada değerlendirilir. Drama süreci sonunda mutlaka değerlendirme yapılması gerekli görülmekle birlikte ihtiyaç duyulması halinde her bir aşama sonrasında da ara değerlendirmeler yapılabilir. Değerlendirme; süreçte yaşananların neler olduğu, çocukların bu yaşantılar sırasında neler hissettikleri, yaşananlara ilişkin düşüncelerinin ne olduğu, neler öğrendikleri, ne gibi güçlükler yaşadıkları ile ilgili soruların sorulması, çocukların soruları yanıtlaması, öğretmenin bu süreci yönetmesi ve gerektiğinde kendi gözlemlerini, sürece ilişkin düşüncelerini çocuklarla paylaşması şeklinde gerçekleşmektedir. Başka bir ifadeyle, sürecin özü, önemi, niteliği ve niceliğinin belirlenmesi söz konusudur. Yaratıcı dramanın doğasına yönelik yapılacak tartışmalar görüş alışverişi yaparak, konuşarak olabileceği gibi rol içinde canlandırmalar (“Bugün drama çalışmasında ne oldu biliyor musun?” diye başlayan ikili doğaçlamalar şeklinde) veya rol dışında yazma çalışmaları ile de yapılabilir. Değerlendirme oyun ve dramaya özgü teknikler aracılığıyla yapılabileceği gibi farklı teknikler kullanılarak da yapılabilir. Gözlem, günlük tutma, dereceleme ölçekleri, ürün dosyası (portfolyo), akran değerlendirme, bireysel değerlendirme, ürüne dayalı değerlendirme ve sözel değerlendirme yararlanılabilecek teknikler arasındadır. Çalışmanın amaçları arasında bilişsel kazanımlar ele alınıyorsa, bilgi düzeyini ölçen bir araç değerlendirme aracı olarak kullanılabilir. Çalışmanın tutumları geliştireceği düşünülüyorsa bir tutum ölçeği kullanılabilir.